

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

Básník Pavel Kolmačka

Aneta Plšková

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta Plšková**
Osobní číslo: **H14155**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia: Historicko-literární**
Název tématu: **Básník Pavel Kolmačka**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce bude analyzovat básnickou tvorbu Pavla Kolmačky s přihlédnutím k jeho dalším, zejména prozaickým a publicistickým aktivitám. Zohledněna bude autorova účast v různě zaměřených antologiích, sledován bude rovněž vývoj kritické recepce Kolmačkovy tvorby. Autorova poetika bude průběžně začleňována do širšího kontextu české poezie sledovaných publikačních období.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Primární literatura: Vlál za mnou směšný šos (1994); Viděl jsi, že jsi (1998); Moře (2010); Wittgenstein bije žáka (2014); Stopy za obzor (2006) **Sekundární literatura:** L. Machala: Panorama české literatury (2), po roce 1989, Praha 2015. **Kol. autorů:** V souřadnicích volnosti. Česká literatura devadesátých let v interpretacích, Praha 2008. **Kol. autorů:** Antologie české poezie II. díl (1986-2006), Praha 2007. A. Fialová (ed.): V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích, Praha 2014. P. Šrámek (ed.): Pod cizím nebem bloudili jsme spolu. Rozpravy s básníky devadesátých let, Praha 2009. I. Wernisch: Lepě švihlí tlové. Básnický almanach, Brno 2012. J. Štolba: Lomcování slovy, Praha 2011; Nedopadající džbán. M. Balaščík: Postgenerace. Zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století, Brno 2010. Úvahy o básnících a poezii, Praha 2006. Dále časopisecké studie, recenze, rozhovory...v periodikách tištěných i elektronických.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jiří Studený, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2016**

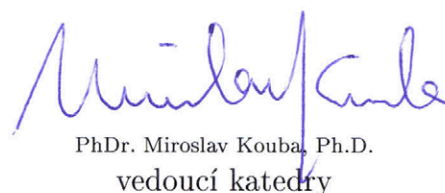
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27. 6. 2017

Aneta Plšková

Poděkování:

Mé poděkování patří především Mgr. Jiřímu Studenému, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a cenné rady, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Ráda bych také poděkovala všem pedagogům a kolegům z Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, za studijní zázemí a poskytnuté znalosti během studia. Dále chci poděkovat své rodině a přátelům za trpělivost při utváření bakalářské práce. V neposlední řadě děkuji svým třem pilířům, bez jejichž podpory by tato práce nevznikla.

Všichni kotvíme
za *Obzorem*
v *Moři směr:*
nedohlédnem

Pavel *Vlál, Viděl*
zde a nyní?
Bije svými slovy

Taková pocta
v božském proudění
Jedním veršem:
psát o bytí

Věnováno Pavlu Kolmačkovi a jeho rodině

NÁZEV

Básník Pavel Kolmačka

ANOTACE

Práce analyzuje básnické knihy Pavla Kolmačky s přihlédnutím k jeho prozaické tvorbě. Reflektuje jeho samostatně publikované sbírky, ve kterých nalézá společné motivy, analyzuje hledisko lyrického subjektu, jazyka a básnických figur, a na základě toho představuje vývoj autorovy poetiky. Zabývá se také otázkou zařazení autora do českého literárního kontextu. Výsledkem je ucelený profil a vývoj takto doposud nepopsané básnické osobnosti, jenž přispívá k doplnění poznatků o současné české poezii.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pavel Kolmačka, básník, česká poezie, Bůh, reflexe každodennosti, přírodní motivy, symboly moře

TITLE

The Poet Pavel Kolmačka

ABSTRACT

This work analyzes poetry books of the poet Pavel Kolmačka, taking into account his prosaic works. It reflects his own poetry books in which it finds common motives, analyzes the point of view of lyrical subject, language and poetic figures, and on the basis of this he presents the development of author's poetics. It also deals with the question of the author's inclusion in the Czech literary context. The result is a comprehensive profile and the development of the poetic personality this way unmentioned enough until now, which contributes to the completion of present Czech poetry.

KEY WORDS

Pavel Kolmačka, poet, Czech poetry, God, reflection of everyday life, nature motives, symbols of the sea

Obsah

Úvod	1
1. Život a dílo Pavla Kolmačky.....	3
2. Generační a tematické zařazení Pavla Kolmačky.....	4
2.1 Tvorba do roku 1993.....	4
2.2 Zařazení autora v české literární kritice.....	5
2.3 Shrnutí.....	8
3. Lyrický subjekt.....	9
4. Vlál za mnou směšný šos.....	10
4.1 Tiché dny.....	10
4.2 Jiné tiché dny.....	12
4.3 Lebka.....	13
4.4 Jazyk a básnické figury.....	14
4.5 Shrnutí.....	15
5. Viděl jsi, že jsi.....	17
5.1 Tobiáš se směje.....	17
5.2 Ezechiel v parku.....	19
5.3 Proti černi.....	20
5.4 Paprsek.....	21
5.5 Viděl jsi, že jsi.....	22
5.6 Jazyk a básnické figury.....	23
5.7 Shrnutí.....	23
6. Stopy za obzor.....	25
7. Moře.....	28
7.1 Nezvěstný.....	29
7.2 Kodrcá Velký vůz.....	31
7.3 Moře.....	33
7.4 Slyšíš?.....	36
7.5 Řvou lvi.....	37
7.6 Jazyk a básnické figury.....	39
7.7 Shrnutí.....	40
8. Jedna věta.....	41
8.1 Jazyk a básnické figury.....	44
8.2 Shrnutí.....	45
9. Wittgenstein bije žáka.....	47
9.1 Zima.....	48
9.2 Jaro.....	50
9.3 Léto.....	52
9.4 Podzim.....	54
9.5 Intermezza.....	56
9.6 Jazyk a básnické figury.....	58
9.7 Shrnutí.....	58
Závěr.....	60
Zdroje.....	64
Resumé.....	66

Úvod

Cílem této práce je komplexní pojetí díla básníka Pavla Kolmačky, čehož dosáhnou prostřednictvím analýzy samostatně publikovaných knih autora. Teoretická část bude pracovat se zařazením Pavla Kolmačky do kontextu současné literární kultury. Musíme si uvědomit, že literární kritikové a odborníci odrážejí především Kolmačkovu tvorbu v jeho počátcích. Jedná se o první dvě sbírky *Vlál za mnou směšný šos* a *Viděl jsi, že jsi*. Některá odborná literatura z let 2011-2015 zahrnuje do svých reflexí později vydanou sbírku *Moře* a román *Stopy za obzor* (konkrétně se jedná o odbornou publikaci: Alena Fialová [ed.] – *V souřadnicích mnohosti*). Knihy *Jedna věta* a *Wittgenstein bije žáka* se nedočkaly větší pozornosti, ani hlubší analýzy. Malé množství literárních kritik či recenzí Kolmačkových děl nalezneme v literárních periodikách (např. *Souvislosti*, *Host*, *Revolver Revue* a další) nebo na internetových stránkách (*iLiteratura.cz*).

Odborné publikace nevěnují Pavlu Kolmačkovi zpravidla větší prostor, ucelený pohled na tohoto autora chybí. Existuje odborná literatura, jež analyzuje některé konkrétní Kolmačovy knihy (např.: *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích.*, *Česká poezie v postmoderní situaci*). V odborných zdrojích, z nichž budu čerpat informace, Pavla Kolmačku často řadí do spirituální básnické linie devadesátých let dvacátého století. Tuto tezi budu dokládat a rozpoznávat na uvedených pramenech. Více ucelených údajů o autorovi odborná literatura neobsahuje (snad s výjimkou knihy *Panorama české literatury (2) po roce 1989*, kde jde – v závislosti na povahu zmíněné knihy – spíše o slovníkové heslo, nikoli o komplexní studii o básnickově tvorbě).

Předmětem praktické části mé bakalářské práce bude analýza jednotlivých básnických sbírek Pavla Kolmačky (*Vlál za mnou směšný šos*; *Viděl jsi, že jsi*; *Moře*; *Wittgenstein bije žáka*) ve dvacetiletém rozmezí jeho samostatné publikační činnosti (1994-2014). Kvůli nedostatku odborné literatury budu z převážné části odhalovat významy Kolmačkových textů z vlastní perspektivy a prostřednictvím interpretace.

Pro moji analýzu bude důležitým kritériem pojetí básnického textu z hlediska lyrického subjektu. Pojem lyrického subjektu budu stručně definovat s pomocí odborné literatury (Miroslav Červenka – *Fikční světy lyriky*, Karel Piorecký – *Česká poezie v postmoderní situaci*). Následným úkolem bude postihnout povahu lyrického subjektu tak, jak ho Kolmačka prezentuje ve svých sbírkách. Pomocí analýzy motivů, témat a struktury obsažené v jeho

básnických sbírkách, popíši postupný vývoj této básnické osoby od roku 1994 až po současnost. Na základě toho budu vzájemně komparovat podobnosti i rozdílnosti jednotlivých poetických děl. Taktéž bude brán zřetel na lingvistickou rovinu textu a básnické figury. Před představením samostatné publikační činnosti Pavla Kolmačky, se také krátce zastavím u jeho tvorby do roku 1993.

Mimo uvedená poetická díla bude přihlédnuto k ostatním básnickým publikacím (*Stopy za obzor, Jedna věta*). Román *Stopy za obzor* však nebude podrobným předmětem mé analýzy, poněvadž se ve své bakalářské práci budu orientovat zejména na poetické dílo autora. Kromě připomenutí této prózy zmíním její básnické tendence, jež jsou pro autora typické. Rovněž poukážu, jaké má tento román společné rysy a motivy s Kolmačkovými sbírkami, ačkoli se samozřejmě jedná o jiný literární útvar. Kniha s názvem *Jedna věta* oproti *Stopám za obzor* disponuje výraznějšími básnickými aspekty, proto budu této knize věnovat větší pozornost.

1. Život a dílo Pavla Kolmačky

Pavel Kolmačka se narodil 8. října 1962 v Praze. Vystudoval elektrotechnickou fakultu (obor silnoproud) ČVUT v Praze a religionistiku (náboženství archaických kultur přírodních národů) na Filozofické fakultě MU v Brně. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let pracoval v Ústavu sociální péče v Petrovanech u Prešova a jako sanitář v Domově důchodců v Boskovicích. V letech 1992-1993 působil jako redaktor katolického časopisu Velehrad, poté v období 1998-1999 ve stejnojmenném nakladatelství. Pedagogickou činnost zahájil na pražské VOŠ publicistiky, na které vyučoval tvůrčí psaní. Do roku 2011 vyučoval angličtinu a češtinu na gymnáziu v Letovicích. Kolmačka je především básníkem, mimo jiné vydal také jedno prozaické dílo, dále si přivydělává překladatelskou činností. Překládá teologické a religionistické texty z anglického a německého jazyka (*Minutová moudrost, Nebojte se života, Život v knihách*, aj). V současnosti žije v Chrudichromech u Boskovic, kde spolu s manželkou Janou pečují o své hospodářství zahrnující chov zvířat a pěstování plodin. Pavel Kolmačka má se svou ženou dva syny Tobiáše s Benjaminem a mladší dcery Abigail a Ester.

Samizdatově publikoval básně v *Almanachu 1987*. Své básně poskytnul časopisům Dolmen, Portál, Vokno, Souvislosti, Revolver Revue, Literární noviny, Host, Weles ad. Knižní debut u Kolmačky započal s vydáním sborníku *Básně* v roce 1989 (In margine) společně s dalšími básníky. Jeho poetická tvorba byla též zahrnuta do almanachů jako např. *Lepě svihli tlové* (Petrov 2002) anebo sborníků: *7edm* (Theo 2008). Ovšem první samostatnou sbírku vydal roku 1994 s názvem *Vlál za mnou směšný šos* (Výtvarná společnost Kruh 1994, 2. vydání Kalich 1996). Poté následovala sbírka *Viděl jsi, že jsi* (Petrov 1998), která získala roku 1999 výroční ocenění Nadace Českého literárního fondu. Po delší odmlce se opět vynořil na literární scéně se svým románem *Stopy za obzor* (Triáda 2006). O čtyři roky později vydává sbírku *Moře* (Triáda 2010). Zapojil se též do projektu Viktora Karlíka a jako samostatnou přílohu Revolver Revue publikoval *Jednu větu* (RR č. 86/2012). Prozatím poslední vydaná sbírka *Wittgenstein bje žáka* (Triáda 2014) byla publikována před třemi lety. Řada jeho básní byla zhudebněna (Karel Vepřek). Pavel Kolmačka stále píše poezii, své básnické rukopisy aktuálně připravuje k další publikaci. Vydání těchto poetických textů plánuje kolem roku 2018.¹

¹ Osobní rozhovor s Pavlem Kolmačkou v Chrudichromech dne 10. června 2017.

2. Generační a tematické zařazení Pavla Kolmačky

Publikující autory v devadesátých letech dvacátého století nelze zcela jednoznačně vymezit do určitého literárního proudu, skupiny či směru. Hraje tu určitou roli mnoho faktorů: jednak každý ze spisovatelů disponuje vlastními básnickými motivy, tematikou a tendencemi, za druhé se autoři liší věkem a regionálním původem. Pojdme si načrtnout, v jakých textech se Kolmačka stal předmětem pozornosti literárních kritiků a odborníků. Rovněž se pokusím neopominout veškeré možné perspektivy na autorovu tvorbu. Jeho zařazení poté svým způsobem zahrnu do vlastních tezí. Před samostatnou publikační činností Pavla Kolmačky, zmíním jeho tvorbu do roku 1993. Recenze a kritické příspěvky o autorovi však v odborné literatuře po roce 2014 zaostávají. Odborná recepcí komentující jeho knihy *Jedna věta a Wittgenstein bije žáka* již není od roku 2015 do současnosti výrazná, hojná, natož pak aktuální.

2.1 Tvorba do roku 1993

Literatura se po roce 1989 v závislosti na historicko-kulturním pozadí ocitá v období změn a polistopadového chaosu. Pád komunistického režimu vyústil ve vznik samostatné České republiky, čímž se mnoho předešlých okolností proměnilo. Náhlý pocit svobody se ovšem pohyboval na hranici zmatků. Nejinak tomu bylo také v literatuře. Právě křesťansky orientovaní básníci, kam je v převážné většině odborných textů řazen Pavel Kolmačka, za období normalizace publikovali většinou samizdatově anebo v exilu, avšak oficiální vydávání knih na našem území se zdálo jako odvážný počín. Datace veršů (1984-89) prvního oddílu z Kolmačkovy prvotiny *Vlál za mnou směšný šos* může symbolickým způsobem odrážet atmosféru *Tichých dní*, kdy autor prozatím veřejně nepublikoval.

Kolem roku 1990 zůstávali mladí básníci a autoři v pozadí. Kolmačka, tehdy třicetiletý, patřil ke generaci působící v bývalých neoficiálních sdruženích. Za křesťansky založené můžeme považovat dvě uskupení: Skupinu XXVI (Roman Szpuk) a Portál (Kolmačka). Portál kladl důraz na literární kvality vlastní tvorby, kterou zveřejňoval hlavně na stránkách revue *Souvislosti* a v časopise *Velehrad*. Pavel Kolmačka však v tomto sdružení nepobyl dlouho, myšlenky Portálu se mu brzy zdály vzdálené od toho, co si představoval. Útlum Portálu nastal kolem roku 1993. Kolmačka úzce spolupracoval též se Skupinou XXVI, jejíž program se nejevil tolik vyhraněný z hlediska tvůrčí činnosti, křesťansky orientovaní

umělci se zde neformálně sdružovali. V samizdatovém *Almanachu 1987 Skupiny XXVI* Kolmačka publikoval své básně a zúčastnil se setkání v Chomutově.²

Pavel Kolmačka navázal kontakty s Antonínem Petruželkou a Ewaldem Murrerem, přes něž se časem dostal k publikaci. V roce 1989 vydal své verše v samizdatovém sborníku *Básně (In margine)* společně s Bohdanem Chlípem, Miroslavem Salavou a Ewaldem Murrerem. Dále se podílel na manifestačním textu Martina C. Putny a Petra Borkovce z května roku 1993 v *Souvislostech*. Miroslav Balašík o tomto manifestu píše jako o tradičním, kde se autoři pokoušeli svou vlastní tvorbu reflektovat a přijímat předešlou literární tradici básníků.³ Kolmačka započal dráhu samostatného publikování v roce 1994, kdy vyšla jeho první sbírka *Vlál za mnou směšný šos*.

2.2 Zařazení autora v české literární kritice

Začneme tedy generačně mladší poezií devadesátých let, jak je uváděna ve většině odborných publikací. Karel Piorecký si v knize *Česká poezie v postmoderní situaci* vymezení typologie těchto autorů vypůjčil od Jiřího Trávnička. Kolmačkovu tvorbu zde Piorecký považuje za jednu z linií „poezie ztišení a řádu“.⁴ U tohoto typu poezie dle Trávnička nedůvěra ve svět pramení z náboženského transcendentalismu respektive z potřeby ukotvení v bodu, jenž se nachází mimo svět. V rámci poezie ztišení a řádu“ sleduje Trávniček jednak „reynkovskou stopu“ (ovlivnění tvorbou Bohuslava Reynka), kterou pro něj představuje poezie Pavla Kolmačky, Martina J. Stöhra nebo například Miloše Doležala. Na druhou stranu staví „zprůzračňování“, což vysvětluje jako tendenci určenou křesťanskou orientací a „pročišťováním“ stylu, jejímiž představiteli jsou Petr Borkovec, Ewald Murrer či Bohdan Chlíp. Piorecký neopomíná fakt, že se autoři svou tvorbou postupem času vydali jinými směry, přičemž Kolmačka opouští „reynkovskou stopu“ a nechává se po svém debutu mnohem zřetelněji ovlivnit realitou, kterou komentuje v rámci každodennosti.⁵

Od Trávničkova zařazení se dostáváme k náhledu Pioreckého, který za charakteristický rys mladé poezie devadesátých let dvacátého století pokládá vyhranění její podstatné části jako poezie spirituální či křesťanské nebo katolicky orientované. V tvorbě Pavla Petra, Martina J. Stöhra a zejména Pavla Kolmačky spatřuje křesťanskou spiritualitu ve smyslu

² Osobní rozhovor s Pavlem Kolmačkou v Chrudichromech dne 10. června 2017.

³ BALAŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 56-57.

⁴ PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011, s. 10.

⁵ Tamtéž, s. 11.

konstantní veličiny.⁶ Orientace na duchovní sféru života je v Kolmačkově poetické i prozaické tvorbě nezpochybnitelná. Piorecký správně opatrně dodává, že většina těchto výše zmíněných autorů publikovala až po delší odmlce (Kolmačka po dvanácti letech s *Mořem*), proto v závěru zpochybňuje nastoupení nové generace spirituálních básníků devadesátých let dvacátého, jelikož šlo o přechodnou vlnu zájmu.⁷ V mých analýzách Kolmačkových sbírek se promítají Pioreckého teze současně s přihlédnutím k Trávníčkovým připomínkám o linii „poezie ztišení a řádu“. Ačkoli je Kolmačkova tvorba mnohem rozmanitější, co se motivů týče, k těmto názorům na zásadní tendence jeho poetiky se přikláním v souvislosti s autorovými sbírkami *Vlál za mnou směšný šos* a *Viděl jsi, že jsi*. Přirozeně se Kolmačkova poezie dále vyvíjela, nezůstávala ve strnulém bodě pouze v „tichosti a u Boha“.

Miroslav Balašík se shoduje s výkladem Pioreckého. V *Postgeneraci* Kolmačku řadí ke spirituálnímu typu. Podotýká a hodnotí také různé pohledy na básnické generace od osmdesátých do devadesátých let dvacátého století. V závěrečném dovětku Petra A. Bílka v „*Generaci*“ *osamělých běžců* nachází termín „domáciho undergroundu básníků křesťanské orientace“, kam Bílek řadí kromě Pavla Kolmačky například Jáchyma Topola, Ewalda Murrera anebo J. H. Krchovského.⁸ Generačně a tematicky se mi jeví mnohem zdařilejší a argumentačně vhodnější termín Vladimíra Novotného ze skript *Nová česká literatura I* z roku 1995, kdy Kolmačku spolu s dalšími generačními básníky katalogizuje do „katolického literárního undergroundu“, který rozčleňuje na Skupinu XXVI a Portál.⁹ Jelikož Kolmačka do té doby oficiálně nepublikoval, a zároveň se ve své poezii zaměřoval nejvíce na křesťanské a biblické motivy, připadá mi tento zařazovací termín vcelku výstižný. V závislosti na historickém pozadí se dá využít též pojem „literárního undergroundu“, jelikož Kolmačka publikoval zpočátku pouze samizdatově.

Ještě se vrátím k Balašíkovu pojetí spirituálního typu básníka. Balašík racionálně vyzdvihuje Kolmačku jako představitele tohoto typu, především jeho debutovou sbírku *Vlál za mnou směšný šos*. Typ spirituální vymezuje ve smyslu básnických obrazů, které promítají vyšší moc neboli metafyzický řád. Podstatou tohoto typu jsou spirituální motivy a symboly. Básník se v tvorbě obrací k venkovské krajině a přírodě vůbec.¹⁰ Balašíkova teze skutečně koresponduje s Kolmačkovou počáteční tvorbou a zaměřením. Samozřejmě se nedají postihnout a sloučit veškeré básnickovy motivy. Jednoznačně určit anebo zařadit Kolmačkovu

⁶ PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011, s. 75.

⁷ Tamtéž, s. 113.

⁸ BALÁŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 33.

⁹ Tamtéž, s. 120-121.

¹⁰ Tamtéž, s. 125-126.

tvorbu není reálné, jelikož se opírá o mnoho faktorů a každé „škatulkování“ naráží na určitá úskalí.

Když se probereme reflexemi Kolmačkovy poezie vydané po roce 2000, opětovně se setkáme s Kolmačkovým spojením se spirituálním literárním proudem, poněvadž v jeho tvorbě spirituální tendence převládá (bez ohledu na časové rozpětí autorových sbírek a prozaických textů). *Souřadnice mnohosti* zahrnují samostatnou kapitolu *Křesťanská, spirituální, meditativní báseň*, přičemž hovoří o poezii vyrůstající z náboženské víry. Kolmačkova sbírka *Moře* v této kapitole dle autorů připomíná konkrétnost prostředí, lidí a každodenních událostí. „Neobyčejnou obyčejnost“ označovanou za civilistní poezii považují u autora za klíčovou, jež se mimo jiné projevuje kupříkladu v Kolmačkově *Jedné větě*.¹¹ Sympatizuji s kritickým náhledem na *Jednu větu*, dvouslovný štítek „neobyčejné obyčejnosti“ totiž veskrze přesně vyjadřuje Kolmačkovu poetiku a to nejen této knihy. Obyčejností rozumějme Kolmačkovy verše o každodenních zážitcích. Neobyčejnost jeho poezie spočívá ve vidění Boha v této každodennosti a v běžně vnímatelných věcech kolem nás. Podobnou tematiku nalezneme již u předchůdců, kupříkladu u Jakuba Demla (*Moji přátelé*) nebo u Jana Zahradníčka (*Jeřabiny*).

Panorama české literatury (2) se za Kolmačkovou stopou ohlíží obdobně jako Balaščík či Piorecký. Dle této odborné literatury hraje taktéž zásadní roli v Kolmačkově poetice inspirace Bohuslavem Reynkem a křesťanskou orientací.¹² U básníka spatřují navíc popis věcných záznamů založených na životních zkušenostech. Tuto poetiku označují za civilní minimalismus.¹³ *Panorama české literatury po roce 1989* je jednou z mála knih zahrnujících ve svém textu Kolmačkovu poslední sbírku *Wittgenstein bije žáka*. Protože v této odborné publikaci Machala (spolu s dalšími autory) prochází celkovým vývojem Kolmačkovy tvorby od debutu téměř až po současnost, shledávám zde psané názory za způsobilé z perspektivy analýzy a zařazování souhrnného díla. Básnickou tvorbu bychom měli hodnotit z více pohledů a napříč kontinuitou, ať už v literárním kontextu anebo z hlediska ontologického vývoje autorovy poetiky.

¹¹ FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 52-57.

¹² MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury 2*. Praha: Knižní klub, 2015, s. 31.

¹³ Tamtéž, s. 38.

2.3 Shrnutí

Poetické sbírky spolu s autorovou prózou jen stěží můžeme začlenit do jediné „škatulky“. Básníková tvorba obsahuje mnoho motivů a zároveň se v průběhu časového horizontu mění, tudíž nelze zcela definitivně a jednoznačně určit jeho zařazení k určité linii. Můžeme však generačně nebo tematicky komparovat vývoj jeho tvorby průhledem od osmdesátých let do současnosti. Jsme schopni porovnávat Kolmačkovy jednotlivé sbírky se sbírkami jiných básníků s podobným vyjádřením anebo v závislosti na generační blízkosti. Záměrně ovšem nezmiňuji básníky příbuzné svou poetikou Kolmačkově. Zastávám názor, že básníková tvorba je osobitá, ačkoli může mnohým připadat analogická s poetikou dalších autorů.

Odborné reflexe nad Kolmačkovou tvorbou se vzájemně nepopírají, mnohem znatelnější je jejich názorové prolínání. Navíc každé z hledisek přispívá svým vlastním a inovativním úhlem pohledu na jeho poezii. V zařazení do literárního kontextu se většina odborníků shoduje na spirituálním zaměření autorovy poezie a zároveň na jeho křesťanskou orientaci. Kolmačkova počáteční poetika je převážně hodnocena s braním zřetele na inspiraci Bohuslavem Reynkem. Kromě spirituality se rozbor jeho pozdějších sbírek přesouvá k empirickým aspektům. Osobně se nejvíce přikláním k tezím o Kolmačkově poezii spirituálního typu (Balaščík, Piorecký), protože tato tendence se u Kolmačky vyskytuje ve všech jeho sbírkách. Do „katolického literárního undergroundu“ (Vladimír Novotný¹⁴) můžeme Kolmačku radit pouze v závislosti na historickém pozadí. Zároveň také shledávám důležitým přirovnání autorovy poezie k „neobyčejné obyčejnosti“ (Fialová a kol.). Zkušenosti z každodenního života společně s vírou v Boha zastávají ve verších Pavla Kolmačky neodmyslitelnou roli.

¹⁴ BALAŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 120-121.

3. Lyrický subjekt

Nejprve si ujasníme, jak lyrický subjekt definuje literární teoretik Miroslav Červenka. Kniha *Fikční světy lyriky* patří k základním zdrojům, o něž se při své analýze budu opírat. Červenka lyrický subjekt vymezuje následovně: *představujeme si lyrický subjekt jako cele obsažený ve fikčním světě, konstituovaném dílem, a zároveň tento fikční svět v sobě ztělesňující*.¹⁵ K ještě důslednějšimu objasnění připojím Červenkovu doplňující sentenci: *Bez potíží lze souhlasit s názorem, že „všechna slova“ lyrické básně patří jejímu lyrickému subjektu*.¹⁶ Dále rozděluje také subjekt díla a lyrický subjekt, což pro nás není tolik podstatná informace.

Karel Piorecký vysvětluje tento pojem způsobem, jakým se projevuje analýza z perspektivy lyrického subjektu: *v případě pozornosti zaměřené k lyrickému subjektu, chceme konstruovat co možná nejkompaktnější představu o fikčním světě a užíváme k tomu vše, co je nám k dispozici. [...] Jde tedy o přístup k dílu z pozice interpretace, jež je založena na interpretově osobním zaujetí pro směřování smyslu, které chce v díle vystopovat*.¹⁷ Hledisko Karla Pioreckého náležitě odpovídá mému analytickému přístupu k poetickým textům Pavla Kolmačky.

V praktické části této práce budu používat čtenářsky vstřícnější pojem lyrického mluvčího (hrdiny), čímž budu pochopitelně mínit lyrický subjekt. U Kolmačky budeme s postupnou analýzou jeho poetických knih zjišťovat, že hranice mezi autorem a lyrickým mluvčím není zcela ohraničená a vzájemně se prostupuje. Básník se totiž nezdá stylově do role mluvčího (autostylizace), což poznáme díky autobiografickým prvkům reflektovaným ve verších. Pochopitelně však nemůžeme ztotožňovat lyrického mluvčího s Pavlem Kolmačkou a stavět je do pozice rovnocenných aktérů textu. Mluvčí k nám promlouvá z fikčního světa textu, zatímco autor představuje pouze konstruktéra lyrického subjektu, který však závisí na básnickových pragmatických zkušenostech. Ačkoli v případě termínu konstruktéra je na místě být opatrný, jelikož v rozhovoru s Antonínem Petruželkou autor pocituje svou roli spíše ve smyslu „zahradníka“ poetického textu, jenž pouze zakouší pocit a poté ho sděluje čtenáři.¹⁸

¹⁵ ČERVENKA, Miroslav. *Fikční světy lyriky*. Praha: Paseka, 2003. s. 50.

¹⁶ Tamtéž, s. 61.

¹⁷ PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011, s. 15.

¹⁸ Poezie není koníček. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*. 1998, č. 2, s. 5. ISSN 1211-9938.

4. Vlál za mnou směšný šos

Pavel Kolmačka debutoval sbírkou *Vlál za mnou směšný šos* roku 1994 v nakladatelství Výtvarná společnost KRUH. O dva roky později vyšlo vydání druhé, které budu ve své bakalářské práci analyzovat. Druhé vydání bylo vydáno pražským nakladatelstvím Kalich. Na první pohled se jedná o poměrně útlou knihu se světle zeleným přebalem a nesešitým knižním blokem. Zepředu je umístěn barevný linoryt sedícího muže (*V prostoru*), otočen zády hledí na modré pozadí. V knize se vyskytuje ještě jeden obrázek hned vedle patitulu nazvaného *Modlitba*. Obě ilustrace do sbírky poskytl výtvarník Pavel Piekar.

Nejdříve bych se ráda zaměřila na titul sbírky. Pavel Kolmačka pojmenoval svou prvotinu na základě počátečního verše v druhé sloce poslední básně: „*Z kabátu za mnou vlál směšný šos.*“ Vypustil z něj první dvě slova a přeskládal slovosled. Název ve čtenáři vyvolává jakýsi obraz až komického pohybu. Báseň sama o sobě vypovídá o lyrickém mluvčím (lyrickém subjektu) jako o smrtelníkovi běžícím za něčím vyšším (Bohem). Za sebou nechává své pozemské starosti v podobě „směšného šosu.“ Titul zahrnuje podstatu a hlavní těžiště celé sbírky, což dále vysvětlím na názorných příkladech.

Knih *Vlál za mnou směšný šos* je rozdělena do tří oddílů s datací tvorby básní: *Tiché dny (1984-89)*, *Jiné tiché dny (1990)* a *Lebka (1991)*. Všechny básně začínají incipitem, pod nímž je nalezneme v závěrečném obsahu literárního díla. Sbíрка čítá na padesát šest stran. Počet stránek sice není nijak závratný, ovšem verše povětšinou zabírají polovinu anebo celou stranu. Pojdme se podrobněji podívat na všechny tři části.

4.1 Tiché dny

V počátečním oddílu *Tiché dny* autor v jedenácti básních o dvou až šesti strofách stručně popisuje běžné lidské úkony spojené s přírodou: *Sekerou rozbil jsem / led na jezeře. / Z oblohy sníh / se loudá.*¹⁹ Ovšem tento mylný pohled může čtenáře mást, pokud se nezahlubá více pod povrch slov a symbolické řeči. Za strohým popisem se totiž ukrývá symbolika elementů. Přesněji jde o líčení zaznamenávající čtyři elementy: vodu, oheň, zemi a vzduch. S tímto postřehem přichází Miroslav Balaščík: *Živly zaujímají v básních prvního, a*

¹⁹ KOLMAČKA, Pavel. *Vlál za mnou směšný šos*. 2. Vyd. Praha: Kalich, 1996, s. 8.

zejména druhého oddílu postavení přímo klíčové.²⁰ K elementům se vyjádřím detailněji níže respektive při analýze druhého oddílu.

Další podstatný motiv v prvním oddíle vyčteme z názvu. Ticho provází básníka celým oddílem. Dotýká se lyrického mluvčího nejen ve smyslu prostoru bez zvukových podnětů, spíše kráčí o mlčenlivost Boha: *A Bůh tu není – říká v svém srdci blázen. / Haleluja, plá ve větvích list poslední.*²¹ Toto je aluze na konkrétní žalm: *Bláznem je v Bibli nazýván člověk, který řekl ve svém srdci: není Boha* (Ž 14). Bůh jako by nebyl v počátečním oddíle přítomen, mluvčí k němu nepromlouvá, jen s tichostí komentuje krajinu ve svém zorném poli. Kromě krajiny Kolmačka slovy zachycuje také zvířata, především opeřence: *Les otevřel dlaň. Rozhodil / své ptactvo na nebesa.*²² Personifikaci lesa a vůbec všech přírodních jevů u autora nepovažují za neobvyklou. První oddíl prostupují obdobné personifikace, kupříkladu větru anebo nebe. Básník tímto staví přírodu na rovnocennou úroveň s člověkem, snad tím dává najevo své mínění, že lidé jsou součástí přírody.

Motiv dnů však zcela nezapadá do kontextu názvu první části sbírky. Dvě básně se totiž odehrávají v nočním světě. Mimo jiné v úryvku básně opětovně narážíme na personifikaci lesa: *V noci nám chodí les / okolo domu. / Šouravé kročeje nosatých stromů, / krhavé listí, temnovřes.*²³ Pokud ticho ve fikčním prostoru zažene nějaký zvuk, ve sbírce *Vlál za mnou směšný šos* tyto zvuky představují hlasy přírody. Nadto lze právě z noční scény snadno vyzorovat motiv tmy, který sehrává v oddíle *Tiché dny* úlohu protikladu ke světlu a zároveň také dokresluje chmurnou atmosféru. Na protilehlé straně zmíněné básně volně pokračuje dovětek, v němž i les utichá: *...a nikdo k nám nechodí. Jen vítr se točí na zasněženém dvoře. / Odplulý je náš dům, jsme na lodi. / Cítíš to? Do oken bije moře.*²⁴ Vodní živel a zejména motiv moře se u Kolmačky mnohem hlouběji ukotví a vytane do popředí až s jeho dalšími sbírkami, ačkoli tento motiv spatřujeme v náznacích již v prvotině.

V neposlední řadě se v *Tichých dnech* odráží podzimní a zimní období. V každé z básní nalezneme určitý náznak chladu, zimních či podzimních atributů. Venkovní fikční svět je zahalen do nevlídného a ponurého hávu. Z poetických textů pocítujeme, jak se lyrický hrdina nechává ovlivnit tímto obdobím. Mluvčí se vyjadřuje s notnou dávkou skepticismu, melancholie a smutku: *Koho tu čekáš? (...) A nad čím ses to rozplakal? // V co doufáš? Vítr*

²⁰ BALAŠTÍK, Miroslav. Nad sbírkou Pavla Kolmačky *Vlál za mnou směšný šos*. *Bohemica litteraria*. 2000, 49(3), 103-111, s. 105.

²¹ KOLMAČKA, Pavel. *Vlál za mnou směšný šos*. 2. Vyd. Praha: Kalich, 1996, s. 13.

²² Tamtéž, s. 14.

²³ Tamtéž, s. 16.

²⁴ Tamtéž, s. 17.

dotírá, (...) *Byl to den Abrahámův, prosychralý den.*²⁵ Biblické motivy a postavy zaujímají jeden z klíčových motivů v knize *Vlál za mnou směšný šos*.

4.2 Jiné tiché dny

Druhá část sbírky zahrnuje devět básní. Od úvodní básně oddílu *Jiné tiché dny* se Kolmačkovův text začne prodlužovat do početnějších a delších strof. Na rozsáhlost zároveň navazuje hlubší ponoření mluvčího do vnitřního světa a jeho naléhavější výroky. Změnu mezi první a druhou částí sbírky můžeme pozorovat i ve vnímání světa lyrického hrdiny. Básník zpočátku mluví o přírodě a soustřeďuje se především na krajinné výjevy. *Jiné tiché dny* ovšem reflektují mnohem důraznější výpověď. Lyrický mluvčí se zahlubává spíše do sebe a svého vnitřního já, na které se obrací. Například v básni *Vzpomínek cáry nepokojně vlají: Sám sebe zachraň, / prodluž v nekončící jsem!*²⁶ Tento moment zároveň vrcholí ve třetím oddílu, kde básnické já v kající tichosti hovoří k Bohu: *Bože, smiluj se. / Nad vesnickým bláznem / raději, / Bože, smiluj se / a vylij do vsí bázně / naději.*²⁷ Ve třetím oddíle totiž lyrický mluvčí často přímo oslovuje Boha.

Jak jsem již naznačila, živly se dostávají ke slovu zejména ve druhém oddíle. Pro názornost a výklad ocituji čtyřverší začínající incipitem *Po roce sešli jsme se s přáteli: Vzduch horký po poli se lil. / Bíle žhnul slunce ovál. / Po dlouhé době s přáteli. / Tiše a beze slova.*²⁸ V prvním dvojverší se aspoň nepatrně objevují všechny čtyři živly. Sloveso v prvním verší značí vodní element, ačkoli ho básník symbolicky spojil se vzduchem. Pole můžeme považovat za symbol země. Vzduch je přímo zmíněn a oheň se promítá ve žhnoucím oválu slunce. Všechny čtyři živly sbírce dodávají ucelenost, jelikož se téměř do každé z básní aspoň jeden z elementů proniká, ať už symbolicky nebo v přímém pojmenování.

Výše znázorněné čtyřverší též odpovídá motivu ticha a mlčenlivosti, který prostupuje všemi oddíly sbírky *Vlál za mnou směšný šos*. Hned v počáteční básni *Jiných tichých dní* se sám lyrický hrdina jakoby přiznává k vlastní tichosti převzaté z prvního oddílu a své dojmy následovně přiznává v druhém: *Prošel mnou smutek i radost z ticha, / nevelká pokora i velká pýcha, / a zmizely. Víc jich není.*²⁹ Mluvčí se touží očistit před Bohem, navrátit se k víře a

²⁵ KOLMAČKA, Pavel. *Vlál za mnou směšný šos*. 2. Vyd. Praha: Kalich, 1996, s. 15.

²⁶ Tamtéž, s. 22.

²⁷ Tamtéž, s. 53.

²⁸ Tamtéž, s. 23.

²⁹ Tamtéž, s. 21.

učinit pokání za své hříchy, protože se cítí být vinen za odvrácení se od Boží pomoci a za vlastní pocity přehnaného egoistického přístupu.

Na první pohled patrně nepříliš zjevným se v prostředním oddíle zdá být motiv věčnosti. Věčnost míněnou nikoli tak, jak si ji pod tímto termínem běžně vybavíme. Autor pojem věčného vymezuje ve smyslu přítomného okamžiku. Kdykoli a kdekoli pocítuje radost z prožívaných momentů, přeje si, aby daná chvíle trvala navždy: *A někdo řekl: Kameny se staňme, / ať toto víc nepomine. / Kéž anděl věčnosti nás zajme.*³⁰ Citovaný úryvek pochází z básně o přátelském setkání. Verše na jednu stranu dokládají potěšení z této schůzky, na druhou stranu žal nad pomíjivým časem a touhu zastavit jej tady a teď. Smutek současně s radostí kupříkladu souvisí i s další z básní *Jiných tichých dní*, kde lyrický hrdina prostřednictvím čtení z pohádkové knihy vzpomíná na své dětství: *Když oživíš lampu, mám rád, jak čpí a kouří. Zas otevřeš knihu, přečteš mi / o chudém králi?*³¹ Oblíbená hrdinova pohádka mu připomíná záblesky vzpomínek, které asociují se čteným příběhem.

Čas společně s osudem nás dle básnickových slov unáší, přitom nezáleží, jestli proti naší vůli. Jako by boj proti tomu byl marný a téměř zbytečný. Naše existence se rozpouští v časovém horizontu, aniž bychom mohli vytvořit cokoli, co by přetrvalo navěky, protože také svět nepřetrvá věčně. Pokud má každá lidská bytost k dispozici svou vlastní vyměřenou dobu života, pokouší se zanechat ve světě své stopy: *Jak list, jsme kamsi nesení, (...) Jak písmo psané do pěny. / Píseň – nedozpívaná.*³² Všechny symboly v těchto verších vypovídají o rozpouštění naší existence. Postupem času se naše vzpomínky stávají mlhavější, o čemž básník téměř nostalgicky píše: *Zde v zelené láhvi terpentýn, / jenž rozpil barvy věcí v cár. / Jsou barvy staré ukryty / v paměti jeho. Těž věcí tvar.*³³ V láhvi s terpentýnem, což je tekutina ze stromů (používá se jako rozpouštědlo), se mísí a vytrácí původní barvy. Tento obraz můžeme považovat za přirovnání terpentýnu ke vzpomínkám v lidské paměti.

4.3 Lebka

Závěrečný oddíl čítá na patnáct básní s největším počtem strof oproti předchozím oddílům. Tento oddíl nazvaný *Lebka* obsahuje stejnojmennou skladbu vůbec nejdelší z celé

³⁰ KOLMAČKA, Pavel. *Vlál za mnou směšný šos*. 2. Vyd. Praha: Kalich, 1996, s. 23.

³¹ Tamtéž, s. 26.

³² Tamtéž, s. 24.

³³ Tamtéž, s. 25.

sbírky. Báseň *Lebka* je rozčleněna do čtyř částí označených číslicí. Název *Lebka* nemusí souviset pouze s konstitucí těla. Golgota (hora Kalvárie), místo ukřižování Ježíše Krista, se z hebrejštiny do češtiny překládá jako lebka. Tudíž symbol lebky by mohl zapadat do kontextu dalších motivů ve sbírce *Vlál za mnou směšný šos* odkazujících k Bibli, konkrétně Janovu evangeliu: *Ježíš nesl svůj kříž až na místo jménem Lebka, hebrejsky zvané Golgota* (Jan 19,17).

Oddíl *Lebka* zastupuje mnohdy téměř úpěnlivé verše, ovšem doplněné mlčenlivou pokorou. Jako by mluvčí předstupoval před Boha, uvědomoval si své hříchy a zároveň jej prosil o odpuštění a naději. *Vlál za mnou směšný šos* reflektuje hledání Boha a básnickovy nezodpovězené otázky. Jak tvrdí Balaščík ve své studii: *Básníkovo vědomí něčeho přesahujícího je tedy především transponovanou touhou uvěřit, a to skrze vidění (1. oddíl), naslouchání (2. oddíl) a konečně dorozumění se s tímto „nad“ (3. oddíl)*³⁴ Symbol ticha má klíčovou roli, jelikož lyrické já se dorozumívá s Bohem skrze mlčení: *mlčením voláš Ty mne. / Neslyším, Ty jsi to. Tak znám Tě po hlase.*³⁵

Vybrané texty ze sbírky zhudebnil Karel Vepřek, přidal jim hodnotu melancholicky laděných tónů, aby vystihl atmosféru této knihy. Jedním z takových textů je poslední báseň obsahující verš *Z kabátu za mnou vlál za mnou směšný šos*. Vepřek píseň pojmenoval *V plandavých teplácích* podle incipitu básně. Kolmačka v této básni dává najevo své stanovisko prostřednictvím lyrického mluvčího: *Ten, který je, je-li věřen.*³⁶ Od víry v Boha se vše odvíjí, stejně jako kolísání lyrického mluvčího, který se zpočátku uchýlil k pýše, poté ale vykročil cestou pokory. Závěrem ponechává za sebou veškeré úzkosti a hněv a běží vstříc světlu, přesněji řečeno Bohu.

4.4 Jazyk a básnické figury

Lyrický hrdina promlouvá ke čtenáři v první osobě jednotného anebo množného čísla, což nám napomáhá proniknout blíže k básníkovu pohledu na svět. Kolmačka verše pravidelně stroficky člení s častou přítomností rýmu. Své verše předkládá jako souvislé věty, přičemž se opírá o určitou formu příběhu v básni. Prozaizovaná nestojatost a epičnost v jádrech básní

³⁴ BALAŠČÍK, Miroslav. Nad sbírkou Pavla Kolmačky *Vlál za mnou směšný šos*. *Bohemica litteraria*. 2000, 49(3), 103-111, s. 111.

³⁵ KOLMAČKA, Pavel. *Vlál za mnou směšný šos*. 2. Vyd. Praha: Kalich, 1996, s. 50.

³⁶ Tamtéž, s. 54.

vytváří obraz neustálého dění. Dějovost není všude zcela patrná, jde především o Kolmačkovu zachycení přítomného a minulého času, například v básni *Má čepice už odlétla: A srdce mi už odlétlo, / nesené tichem, co vydal kraj, / a kometou je, kometou / všemu, co vchází, co skrytě hrá.*³⁷ naprosto nepochybně spatřujeme přelom minulého a současného okamžiku, v němž autor reflektuje své niterné zážitky.

Nejčastěji básník využívá personifikace, ať už rostlin anebo zvířat. Kolmačka píše archaickým stylem s doplněním o zastaralé výrazy a tvary slov, které odpovídají a vyhovují symbolice hojně používaných motivů ze Starého zákona. Ovšem ve sbírce *Vlál za mnou směšný šos* se rovněž vyskytují i neobvyklá slova (organtýn, terpentýn, úhorů), stejně jako básníkem přetvořená či nově vymyšlená (tichooký, temnovřes, prosychnalý, zászvětno). Biblické obraty, obrazy i odkazy na osobnosti z Bible (den Abrahámův, Léthé, Cherub) dodávají knize ještě hlubší nádech „starého slova“, myšleno nejen způsobem veršování v archaickém jazyce, ale jako by některé verše podávaly určitý záznam z pradávných časů.

Zajisté dojem archaičnosti mohou narušovat aspekty dnešní doby (remorkér, železničář), v čemž spatřuji autorův záměr, jelikož vše lidské a pozemské mluvčí srovnává s vyšším a nebeským, staví tyto dva světy do opozice. V oddílu *Lebka* jedna z vícestránkových básní popisuje biblický motiv zmatení jazyků, kde básník úmyslně komponoval slova zrcadlově: *prach myslí žhne, enhž ilsym charp / jablko poznání, inánzop oklbaj, (...)*³⁸ Biblické náměty se tedy přímo odrážejí i ve hře s jazykem.

4.5 Shrnutí

Stěžejní místo, odkud Kolmačka v knize *Vlál za mnou směšný šos* čerpá inspiraci, nalézáme v přírodě. Zejména venkovská krajina a její výjevy znamenají pro autora hlavní stimuly pro symbolizování. Považuje za důležité zaznamenat, jak se okolí utváří, proměňuje a zapojuje do údělu člověka. V prvotní sbírce obsahuje každá z básní aspoň nepatrný náznak přírodního motivu, s konkrétním zaměřením na čtyři základní živly. Autor sleduje svět všemi dostupnými úhly, i když stále z pozice smrtelníka. Právě z hlediska lyrického mluvčího kontrastuje lidská úloha a lidský život vůči vyšší moci, což nejlépe zobrazíme názornou

³⁷ KOLMAČKA, Pavel. *Vlál za mnou směšný šos*. 2. Vyd. Praha: Kalich, 1996, s. 44.

³⁸ Tamtéž, s. 45.

citací: *Bože, přece nás tady nenecháš, / smiluj se nad námi, nad blbcem se slituj / a v hrad svůj nás vezmi, v Tvém stínu / dovol být (...)*³⁹

Z pohledu mluvčího vystupuje na povrch prožitek hluboké události. Básník se postupně v textech oprošťuje od pozemské tíhy a jeho srdce volně poletuje krajinou, jakmile se čtenář přibližuje k závěru sbírky. Většina prožitků přitom vypovídá o postřehnutí vyšší moci klenoucí se nad námi. V Kolmačkově případě je vyšší mocí Bůh v křesťanském pojetí. Celou sbírku prostupují biblické motivy, ať už v přímém oslovení Boha či v náznacích. Od mlčenlivosti sbírka přechází k pocitu viny spojeného s pokáním, až vrcholí tázáním, oslovováním a dovoláváním se Boha. S konečnými verši lyrický hrdina dospívá k „rozevlátému“ klidu, jelikož za sebou nechává veškeré negativní emoce. V Boha stále věří, ačkoli předtím pochyboval.

³⁹ KOLMAČKA, Pavel. *Vlál za mnou směšný šos*. 2. Vyd. Praha: Kalich, 1996, s. 52.

5. Viděl jsi, že jsi

Oproti obsahově útlejší prvotině vydal Pavel Kolmačka roku 1998 téměř stostránkovou sbírku *Viděl jsi, že jsi* v brněnském nakladatelství Petrov. Na obálce knihy šedé barvy přecházející ve smetanový odstín je pod sebou natištěno šedesát osm černých linek. Prodlouženou část obalu respektive vnitřní záložku tvoří Kolmačkův medailon spolu s autorovou fotografií. Uvnitř se mimo text nachází pouze jeden černobílý obrázek připomínající mříž. Návrh obálky a grafickou úpravu opatřila Typografická úderka. Tato kniha byla roku 2001 přeložena do němčiny.

Sbírka je rozdělena do pěti částí: *Tobiáš se směje*, *Ezechiel v parku*, *Proti černi*, *Paprsek* a *Viděl jsi, že jsi*. Stejně jako v básníkově debutu zde začínají básně incipitem, pod nímž je nalezneme chronologicky seřazené v závěru knihy. Celkem se jedná o padesát sedm poetických textů. Oddíly jsou počtem vyvážené: první, třetí a pátý oddíl v sobě zahrnuje téměř dvacet básní a zbylé dva obsahují texty o jedné básni. *Viděl jsi, že jsi* svou kompozicí připomíná lineární a vzestupnou křivku a tematicky se otáčí v kruzích.⁴⁰ Kniha obsahuje devadesát čtyři stran.

5.1 Tobiáš se směje

Jak napovídá název *Tobiáš se směje*, ústřední bod ve verších tohoto oddílu zaujímá Kolmačkova rodina, konkrétně jeho malý syn. Skrze Tobiáše autor nastiňuje svět dětskýma očima již v úvodní básni *Vsí v soumraku projíždí Indián: Děti, které už dávno měly spát, / se možná trochu bojí, / ale s obličejí přimknutými k oknu (...) // A já, stejně přimknutý, ach / kdysi jsem chtěl být náčelník (...)*⁴¹ Z hlediska muže se pomocí nahlédnutí do nevinného světa ratolestí básník pokouší vzpomínat na své zážitky z dětství a promítnout je i do svého života dospělého člověka.

K podobnému obrazu se lyrický hrdina obrací znovu ve verších *Po večeři jsme s otcem: Začal vzpomínat na dětství / (...) Náhle se vedle v pokoji / rozplakal maličký syn, (...)*⁴² V tomto případě zachycuje odlišný generační pohled tří mužů a zároveň rodinných příslušníků: tedy praoce, otce a syna. Ovšem nejnaternější záchvěv dětského světa zachycují

⁴⁰ HRUŠKA, Petr, ed. V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích. Praha: Academia, 2008, s. 229.

⁴¹ KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 9.

⁴² Tamtéž, s. 18.

dvě strofy básně *Maličký Tobiáš se směje*, po které je oddíl pojmenován: *Někdo s ním mluví. / Kdo asi, když je sám?*⁴³ Kromě maličkého Tobiáše totiž pod významem slov ve druhém verši můžeme spatřit neviditelnou avšak naznačenou všudypřítomnost Boha. Pavel Kolmačka vnímá Boží existenci a nejen dětskýma ručkama ji uchopuje. Jak si všímá Karel Piorecký v knize *Česká poezie v postmoderní situaci mají v Kolmačkově světě přímý kontakt s Bohem právě jen děti a blázni, jen bezelstní a bezbranní nejsou Bohem opuštěni*.⁴⁴ Za povšimnutí stojí báseň *Držel jsem za ruku blázna*, v níž autor realizuje tuto tezi. Mluvčí proniká skrz bláznovu dlaň do stavu bláznovství a tím pádem i blíže k Bohu.

V úvodním oddíle mluvčí pozoruje nejen svět rodinný, ale i venkovní, přičemž oba mají zdánlivě protikladný význam. Autor se na okolí dívá z „bezpečného úkrytu“ domova přesněji řečeno okna svého sklepního bytu. Jenže samotný mluvčí v tomto směru naráží na pochybnosti. Například ve verších: *Kuchyň se naklání, jen není znát, / zda stoupá, zda se potápí*.⁴⁵ je zřejmé, že se básník potýká s realitou a zdáním. Uvědomuje si nedokonalost lidského nazírání a osobitým způsobem ji reflektuje. Mimo jiné popisuje v houpajícím se fikčním světě účinky požití alkoholu.

Ovšem právě vidění se jeví jako nejpodstatnější ze všech smyslů ve sbírce *Viděl jsi, že jsi*. Zrakové vjemy básník považuje za nedílnou součást přijímání okolí a bezpochyby i bytí. Pokouší se v běžných každodenních momentech okem a následovně slovem zachytit smysluplné a vyšší poselství. Nezřídka u mluvčího rozpoznáme i skeptické okamžiky. Báseň *Koncem léta, když nepřestala sucha* tuto situaci dokládá: *Podobně jako teď, když vkleče / dívám se na zeď pokoje / a celý dům je vlečen / tichem / do boje*.⁴⁶ Mluvčí porovnává prostor vnitřní (svět domova) s vnějším (svět venku). Zásadním zlomem mezi zmíněnými světy se stává autorova víra. Pokud básník něčemu věří, či naopak nedůvěřuje, promítá svůj postoj i do poetického vyjádření a tudíž nám zobrazuje subjektivní svět svých vlastních předpokladů a intuice. Následkem toho se může jevit jako zcela pochopitelné, že ve venkovním světě se nemůže cítit natolik jistě a bezpečně, a proto se raději uchyluje do skrytu rodinného kruhu.

⁴³ KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 13.

⁴⁴ PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011, s. 112.

⁴⁵ KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 23.

⁴⁶ Tamtéž, s. 29.

5.2 Ezechiel v parku

Druhá část sbírky s názvem *Ezechiel v parku* v sobě ukrývá jedinou stejnojmennou a intenzivně spirituální báseň. Ještě před jejím zněním odkazuje Pavel Kolmačka citací ze Starého zákona na osobnost Ezechiela a jeho vidění Boží slávy. Úryvek popisuje přímý kontakt s Hospodinem, opět prostřednictvím zraku, který básník reflektuje ve své čtyřstránkové básni. Na rozdíl od předchozího oddílu *Tobiáš se směje* se lyrický subjekt ocitá uprostřed parku a odsud zaznamenává veškeré dění.

Počáteční verše nás zavádějí do poklidné atmosféry, kdy čekáme, jak se dále bude situace vyvíjet: *Ráno jsem střízlivěl v parku. / I stalo se ke mně zjevení.*⁴⁷ Mluvčí postupně popisuje běžné úkazy. Může se zdát poněkud překvapivé, že daný výjev probíhá vedle odpadkových košů a dívek s vulgárním slovníkem. Tímto protikladným náhledem Kolmačka rozlišuje přízemní a božské. Do přízemní a prosté scenerie vstupují dvě osoby: žena s imbecilním hochem. Mluvčí se chvěje napětím, jakmile se chlapec přiblíží do jeho zorného pole. Chvilu zjevení se odrazí v očích lyrického subjektu, když zahlédne chlapcův pohled: *Přál jsem si nevidět bolest. / Uhnul jsem, ale pozdě, / a zachytil jeho pohled. / V něm jako na nehybné vodě / odrážely se postavy, stromy, nebe / mračna, tváře.*⁴⁸ Podnět přiměje lyrického mluvčího ke vzpomínkám. V chlapcových očích zároveň spatří čtyři známé tváře lidí, s kterými se v minulosti střetnul. Všechny tyto jedince spojuje hluboký zásah osudu či určitá nešťastná událost mající vliv na jejich život. Tímto problesknutím vzpomínek se mluvčí ocitá na břehu empatického porozumění. Soucit se prolíná s básníkovým poznamenáváním myšlenkového pochodu.

Po výjevu se žena s chlapcem otáčejí zády a kráčí pryč od mluvčího. Básník znovu připomíná prostředí parku a využívá vulgarit ke zvýšení polarity mezi božským a přízemně lidským: *Cár papíru – zatoulaný pes / letěl k pískovcovému andělu / s nápisem KURVA.*⁴⁹ Z básně je zřejmé, že básník strávil celý den na stejném místě. V prvním verši básně mluví o ránu a v momentě, kdy chlapec odchází, se stmívá. Hned poté, jak postavy mizí v dálí, přichází zlomové dvojverší: *Poznal jsem tě! / Rozběhl jsem se za tebou, zakopl a spadl.*⁵⁰ S využitím sloves vzrůstá dynamika textu. Nadto ještě zážitek umocňuje přímé a očividné oslovení Boha, jelikož se podobá úryvku z Ezechiela, který autor sám zpočátku oddílu

⁴⁷ KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 35.

⁴⁸ Tamtéž, s. 36.

⁴⁹ Tamtéž, s. 37.

⁵⁰ Tamtéž, s. 38.

úmyslně začlenil. Závěrečné pětiverší nechává ve čtenáři plynout a doznívat poznání Boha skrze déšť stékající po větvích.

5.3 Proti černi

Podobně jako první oddíl autor uspořádal i třetí *Proti černi*. Fikční svět je však vnímán nepatrně odlišným způsobem. Kolmačka zde zřídka promlouvá v množném čísle první osoby, k vyjádření používá spíše er-formu či du-formu. Stěžejní téma třetí části je tma. V celém oddíle se básník prodírá mezi temnými leitmotivy (mraky, vypnutý proud, čern, tma) a strachem z nich vyvěrajícím. Mimo ostatní texty pojímající takovéto motivy nalezneme přímo v druhé básni i pojmenování *Proti černi: Na voze jabloně jsi vyjel proti černi / večerních oblaků, co letí kupředu / jak houfy jezdců s těly zbrocenými krví...*⁵¹ Oblaka jako černá mračna básníka vrhají do stínu vlastních myšlenek a úvah. Mluvčí líčí zejména noční obrazy anebo chmurné počasí, které spadá do tíživé a temné nálady. Lyrický hrdina se snadno nevzdává a pokouší se s temnotou bojovat: *Vezmeš si přílbu a meč, vyjdeš ven: / nad stodolami černý svah, / měsíční jizva bíle rozchlíplá.*⁵² Opět narážíme na venkovní svět, s nímž se autor potýká. Ve verších jasně vyznačuje teritorium svého příbytku a při zmínění temné okolní krajiny si uvědomuje, kam jeho místo patří: *Tma venku je bezedná. / Kdo sklouzne, / zřítí se do prázdna / a je ztracen.*⁵³

Kromě tmy básník do třetího oddílu začleňuje i obměňující se motivy nahoty a ticha. Často píše o pocitech před usnutím, kdy ostatní členové rodiny už dávno spí. V takových chvílích si všímá ticha v pokoji a své nahoty, přičemž z textu vyplývají nesnáze až ironické pousmání nad lidskou existencí: *Tak nahý, tak směšný sedíš na posteli:(...) / Voláš – jsi tichý jako pěna, / tak nahý, tak směšný, teď a stále.*⁵⁴ Autor na člověka vždy nahlíží v souvislosti s Božskou podstatou. Stejně jako ve svém debutu oslovuje Boha i ve sbírce *Viděl jsi, že jsi*. Avšak postupně z Kolmačkova pojetí mizí slepá a naprostá oddanost. Rozdíly nejsou natolik patrné, v některých verších se stále obrací k Bohu ve smyslu jediné lidské spásy. V básni *Nechals nás samotné, Bože?* mluvčí bezradně čeká na jakékoli znamení, i když tuší marnost

⁵¹ KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 42.

⁵² Tamtéž, s. 43.

⁵³ Tamtéž, s. 60.

⁵⁴ Tamtéž, s. 45.

svého tázání: *On, napjatě naslouchající, zda ozvou se tvé kroky. / Ona již s obličejem plným opuštěnosti.*⁵⁵

5.4 Paprsek

Předposlední část *Paprsek* je komponována jako jedna báseň. Z textu se dozvídáme, že jde o konverzaci mezi ženou a mužem. Básník se retrospektivně vrací skrze příběhy, které si obě postavy vzájemně vyprávějí. Přímá řeč, s níž Kolmačka v *Paprsku* nešetří, dodává veršům vstřícnější přístup pro čtenáře. Avšak nelze tvrdit, že by se jednalo o „rozhovor ve verších“. Zejména na popis prostoru se lyrický subjekt soustřeďuje v první, druhé a závěrečné strofě. Současně i v přímé řeči nechybí zmínka místa, ať už promlouvá ženský či mužský mluvčí. Piorecký hovoří o tzv. *prodloužené vertikále prostoru, vedle výšky je v básni vyznačena i hloubka.*⁵⁶ Tento názor můžeme sdílet, jelikož hned v počátečním dvojverší se objevují obě dvě hranice: *Zdola drtí studená tvrdá kra, / shora tíha prázdnoty.*⁵⁷ Mluvčí pokračuje výčtem věcí ležících v dosahu postav. Muž se ženou ještě neusnulí, zatím oba vnímají metaforickou životnost předmětů, aniž by jeden z nich začal rozhovor. Při pozorování věcí mimo jiné básník postřehne paprsek vycházející od měsíčního svitu až k oknu jejich pokoje.

Po těchto verších se najednou ozve muž s potřebou vypovědět ženě svůj sen. Od této části nás mluvčí vtahuje do nočního města prostřednictvím výpovědi snu muže. Kolmačka zde použil uvozovky a první osobu jednotného čísla. Muž zpětně odhaluje neznámé a liduprázdné městské ulice. Poté se zastaví u hospody. Chce se dostat dovnitř, bere za kliku, jenže ji někdo drží. Když muž dopoví, co se mu zdálo, ocitáme se znovu v pokoji a vzápětí mluvčí reaguje slovy ženy: „*A o čem mluví / všechny ty věci kolem? / Co chtějí říct?(...)*“⁵⁸ Básník za těmito slovy ponechává otevřenou otázku a otáčí se za minulostí tentokrát přímou řečí ženy. Její promluva nejdříve vypadá jako naprosto optimistické shrnutí dne. Popisuje lehkost přírodních živlů a souznění s vlajícím větrem. Najednou se v jejím vyprávění objeví mrtvý chlap ležící na zemi. Lyrický mluvčí prostřednictvím líčení ženy uzemňuje tímto smrtelným faktem atmosféru a probouzí ve čtenáři obraz času netrvajícího věčně. Žena uzavírá svůj monolog větou o obličejí mrtvého, který je poznamenán zimou a touto asociací se vrací zpět do

⁵⁵ KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 51.

⁵⁶ PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011, s. 112.

⁵⁷ KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 65.

⁵⁸ Tamtéž, s. 66.

přítomnosti, kde oba protagonisty zachvátí chlad. Poslední dvě strofy básník zanechává ve čtenáři stopu oné otázky věci a dějů, nad níž se pozastavil v přímé řeči ženské postavy.

Paprsek se tedy jeví jako záblesk poetického uvažování skoro až s filozofickými prvky. Autor o věcech přemýšlí v rozmezí každodenních prožitků a stejnou měrou se odkrývá i svým čtenářům. Vše živé i neživé k nám promlouvá, básník se nad tímto svým tvrzením pozastavuje. Každý člověk hledá odpověď na svou otázku. V textu s názvem *Paprsek* ovšem začíná na svět bez odpovědi nahlížet s rozumným odstupem. Stále sice pátrá po odpovědích a pravém smyslu řečeného a viděného, jenže též zjišťuje, že na své otázky nemůže vždy získat nějakou reakci.

5.5 Viděl jsi, že jsi

Nejinak je tomu i v posledním oddíle stejnojmenné sbírky *Viděl jsi, že jsi*. Název završuje celkové vyznění knihy. Základním tématem díla je tedy vidění a vědění, neboli v závislosti na zrakových vjemech si Kolmačka uvědomuje vlastní existenci. Rovněž se jedná o překračování vidoucího ve smyslovém rámci. Autor se zaměřuje na rozhled nejen pomocí zraku, ale také na vidění pravdy a pravé podstaty bytí, v níž spatřuje duchovní rozměr. Registrování ubíhajícího času patří k básnickově projevu: *Nic neopomenout, nic nepropást / z tohoto dne, který se naklání. / Nehybně, vážně, nevnímaje čas / sledovat oknem padající sněh.*⁵⁹ Čas sice plyne, avšak lyrický mluvčí okamžiky pojímá jako žití, bytí a recipování teď a tady, v přítomnosti. Zároveň nezapomíná na události, které se za celý den staly, pouze je nechává za sebou a bere si z nich důležité ponaučení.

Přítomnost se dle básníka nachází ve znameních přírody. Bůh se odráží v přírodních jevech, sám je totiž dle biblického příběhu stvořil: *Děšť smýknutý větrem tě udeřil / (...) V tu chvíli ses probral: Kde jsem byl? / A kolem nic než skutečnost.*⁶⁰ Podnět k probuzení do přítomné chvíle přichází shora, „z nebe“. Jako by do té doby lyrický mluvčí vůbec nevnímal, co se předtím dělo. Mohl vytěsnit nějaký nepříjemný zážitek nebo jednoduše nevěnoval pozornost vnějšímu prostředí a byl zaujat svými niternými myšlenkami. Poslední báseň oddílu uzavírá tento okamžik následujícími verši: *Byls očitým svědkem, jak kdovíkam / shrbený*

⁵⁹ KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 71.

⁶⁰ Tamtéž, s. 87.

*kráčíš podle světél vsí. / V lijáku, daleko, na dohled rána, sám / vrhal jsi stín, a tedy viděl jsi, že jsi.*⁶¹

5.6 Jazyk a básnické figury

Téměř každá báseň ve sbírce *Viděl jsi, že jsi* nepřesahuje rozsahem jednu stranu až na veršované texty s dějovými prvky ve druhém a čtvrtém oddílu. Básně se graficky skládají převážně do dvou až trojverší. Kolmačka se zaměřuje na střídavý a sdružený rým, ale někdy od pravidel rýmu upouští.

V poetickém textu se opakovaně vyskytují řečnické otázky (Jsi? Jsme tady? Nebo už nikde?). Často se básník vyjadřuje pomocí metafor (oblaka drtila zem jak lis). Výjimku netvoří ani personifikace (na dlaních zahrady, třískání berlí samoty), které dodávají životnost kupříkladu i věcem a předmětům (vařič má krátký dech). Autor se zaměřuje na běžnou mluvenou řeč a slangové výrazy. V básni *Ezechiel v parku* narážíme dokonce na vulgarismy (píčo, KURVA). V hovorových výrazech básník vypouští například hlásku, když chce pomocí apokopy dosáhnout rýmu (lečem/nevyvlečem).

Značný důraz je kladen i na smyslové vjemy, nejvíce pak na zrakové. Lyrický mluvčí do textu vstupuje jen zřídka, spíše pozoruje a následovně věcně popisuje své okolí. Jakmile se v textu objeví dialog protagonistů, lehce ho poznáme díky uvozovkám. Kolmačka občas experimentuje také se zněním slov a jejich významů. Úmyslně vedle sebe řadí podobná slova (kosa poskakovat, ikona okna).

5.7 Shrnutí

Kolmačka sbírku komponoval souměrnými oddíly. Oproti své prvotině se básník ve verších více uvolňuje. *Viděl jsi, že jsi* vypovídá ve prospěch tvůrčího postupu. Tradiční, zarytá a kající poloha spirituality již není v této sbírce natolik patrná. Samozřejmě též ve druhé sbírce nesmí chybět Bůh, pouze k němu mluvčí nevzhlíží jako lkající hříšník. Stále se božské dostává do opozice proti přízemnímu (lidskému a všednímu). Ústředním bodem sbírky je rodina, spojená s pocitem úkrytu domova. Lyrický hrdina se cítí bezpečněji ve fikčním prostředí domova, venkovní svět totiž číhá na mluvčího svými nástrahami.

⁶¹KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. 1. Vyd. Brno: Petrov, 1998, s. 87.

Ovšem zásadní téma sbírky nabývá na významu prostřednictvím smyslových vjemů. Zrak se zdá být rozhodujícím činitelem, díky němuž si mluvčí uvědomuje přítomné okamžiky a dokáže spatřit v každodenních maličkostech zázračné momenty.

6. Stopy za obzor

Osmiletá publikační odmlka znamenala pro Pavla Kolmačku práci na prozaickém díle, jež bylo vydáno roku 2006. Románem *Stopy za obzor* autor zahájil svou publikační činnost pro pražské nakladatelství Triáda. Pod edicí Delfín, v níž Kolmačka později publikoval též sbírky *Moře* a *Wittgenstein bije žáka*, vyšla tato pětiset stránková próza. Obálku a grafickou úpravu měl na starosti Viktor Karlík, jehož zásluhou byla publikována Kolmačkova *Jedna věta*. Kniha s tmavě zeleným obalem v sobě neukrývá žádné ilustrace. Na přední straně obalu se nachází žlutým písmem autorovo jméno společně s názvem románu. Pod jménem a názvem se ještě prezentuje červenou barvou nakladatelství Triáda. Vnitřní chlopně opatřil svým komentářem Antonín Petruželka.

Kniha je členěna do minimálního počtu kapitol, na konci ani nenalezneme obsah. Autor rozdělil *Stopy za obzor* na dvě poloviny: první nazval *Levá deska: Oko*, od strany dvě stě šedesát jedna pak začíná druhá část *Pravá deska: Prám*. *Stopy za obzor* se tedy vyznačují takřka rovnovážnými polovinami. Pavel Kolmačka román založil na autobiografických podkladech. Hlavní postava, Vítek Koblasa, představuje samotného autora a jeho dvě životní etapy. První díl vypráví o chlapeckých letech v pražském prostředí sídliště. Ve druhém díle se Vítek jako dospělý muž, otec a manžel, přestěhuje se svou rodinou do venkovského příbytku na Moravě. Vítek se během celého příběhu ocitá v životním koloběhu, přičemž balancuje na pomezí stísněného ovzduší normalizačních let, lidské sounáležitosti a neharmonických vztahů. Hledá smysl života, především ovšem touží objevit Boha. Zásadní téma románu provází hlavního hrdinu skulinami, strastmi a pochybnostmi křesťanské víry.

Román se svou formou blíží básním v próze, jazyk je psán v poetickém stylu respektive lyricky a deskriptivně, což při čtení prózy text zvolňuje, ba spíše zvláčňuje. Kolmačka si do této knihy zřetelně přináší svůj poetický základ. Rovněž se ze *Stop* vynořují výčty, metafory, personifikace a další básnické figury. Text je unášen po proudu ne zcela chronologicky navazujících epizod, často se vracíme kupříkladu určitou odbočkou v textu anebo časovou smyčkou. Místy se sled dokumentárních situací překlene do snové a fantazijní atmosféry. Sny a fantazii Kolmačka ve svých sbírkách nepromítá v takové míře, jako se odhodlal v románu.

Časový horizont, ve kterém se Pavel Kolmačka pustil do psaní *Stop za obzor*, koresponduje s obdobím vydání jeho druhé sbírky *Viděl jsi, že jsi* roku 1998. Autor se k době

vznikání románu přiznává v rozpravě s Petrem Šrámkem: *Dlouho jsem se Stopami zápasil, asi sedm let, a byla období, kdy jsem si myslel, že je nepřivedu k závěru.*⁶² Tato skutečnost má nezpochybnitelný vliv na analogické prvky a motivy obou děl. Podobnost se zračí kupříkladu ve vztahu Vítka k synovi. Při dialogu se Vítkovi retrospektivně vrací vzpomínky na otce a dětství, ba dokonce přejímá otcovy monology. Dále Vítek v mládí sepisuje indiánský příběh, což se projektuje v úvodní básni sbírky *Viděl jsi, že jsi s názvem Vší v soumraku projíždí Indián*. Hluboký odraz minulosti v oddíle *Ezechiel v parku* z druhé Kolmačkovy sbírky zase připomíná Vítkovo střetnutí s postiženými dětmi z ústavu, jejichž osudy ho těžce zasáhly. Hlavní hrdina se ve *Stopách* často ohlíží a z hlediska pozorovatele vstřebává informace z okolí: *Náhle ho uviděl docela živě – uvnitř*⁶³ anebo jiná ukázka: *[...]dívat se a poslouchat, uvidět a uslyšet, být při tom.*⁶⁴ Ve *Viděl jsi, že jsi* hraje zrakové vjemy, a vůbec lyrický hrdina v roli pozorovatele, stěžejní úlohu.

Reflektované zážitky ze *Stop za obzor* vypátráme také v jiných sbírkách. Například v *Moři* Kolmačka před porodem své ženy mluvčí vykresluje nevlídný sesterský personál a prostředí nemocnice, jež ve *Stopách* jako by se tyto momenty téměř zrcadlily i v totožné hovorové řeči: *Kam dete? Jak si to představujete, jen tak tu plandat? Neznáte řád oddělení?*⁶⁵ Veškeré výše uvedené příklady dokazují podstatu působení pragmatismu na Kolmačkovu tvůrčí činnost, neboť se v Kolmačkových sbírkách též zobrazují autobiografické prvky prostřednictvím lyrického mluvčího. Autor se nezřídka stylizuje do role mluvčího a hranice mezi nimi není zcela vymezená. Tato hranice ve *Stopách* vcelku kopíruje model stírajícího se předělu mezi Kolmačkovými zkušenostmi založenými na pravdivých událostech a fikčními světy a obrazy.

Motivy, jaké lze ještě považovat za typické pro Kolmačkovu poetickou tvorbu, lehce naznačím v tomto odstavci. Víra v Boha skutečně zastupuje jeden z nejdůležitějších básnickových motivů, nehledě na žánr vytvořeného textu. Odkazy k biblickým motivům nalezneme jak v románu, tak v poetických knihách. Dále Vítek směřuje ke studiu jazyka, přepisuje odposlouchané fráze, zejména plané a prázdné (př. *Ježkovy voči!*) a dialogy ostatních. Stejný postup můžeme sledovat v poetických sbírkách. Hlavní postava románu líčí všední každodennost ze svého městského i venkovského prostředí, kde se pod povrchem

⁶²ŠRÁMEK, Petr. *Pod cizím nebem bloudili jsme spolu: (rozpravy s básníky devadesátých let)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2009, s. 68.

⁶³KOLMAČKA, Pavel. *Stopy za obzor*. Praha: Triáda, 2006, s. 357.

⁶⁴Tamtéž, s. 296.

⁶⁵Tamtéž, s. 401.

ukrývá vyšší moc (Bůh). Tyto motivy jsou taktéž neopominutelným prvkem Kolmačkovy poezie. Za zmínku stojí rovněž absurdní a groteskní pojetí některých momentů, což autor mnohdy do veršovaných textů vkládá. Vítek fascinován relativitou času, už jen dotváří fakt, že Kolmačkova prozaická a poetická tvorba se vyznačují bezmála identickými motivy. Nadto přirozeně nesmíme přehlížet poetický jazyk, který reprezentuje nedílnou součást autorova stylu.

7. Moře

Po svém doposud jediném románu se Kolmačka znovu po čtyřech letech vrací na literární scénu s poetickou knihou. Sbíрка se tentokrát liší od předešlých dvou a to nejen svou vizáží, ale i způsobem poetiky. *Moře* bylo vydáno roku 2010 nakladatelstvím Triáda v Praze v edici Delfin. Jedná se o stý první svazek této edice, ve které Pavel Kolmačka publikoval již *Stopy za obzor*. Sbíрка obsahuje sto stran. Obal knihy je hnědo-béžové barvy s vyrýhovanou přední stranou. V knize ovšem nenalezneme žádné ilustrace. Paperback má z obou stran prodloužené vnitřní záložky, respektive knižní chlopně. Na přední záložce je vytištěná báseň ze závěrečného oddílu sbírky s názvem *Mraky*. Zadní záložku tvoří informace o autorovi a jeho vydaných dílech.

Moře je svou kompozicí i počtem textů téměř symetrické. Kolmačka svých sedmdesát básní rozčlenil do pěti částí s následovnými tituly: *Nezvěstný, Kodrcá velký vůz, Moře, Slyšíš? a Řvou lvi*. V prvním a druhém oddíle se vyskytuje stejný počet básní, tedy dvanáct. Ve třetím a pátém napočítáme v každém třiadvacet poetických textů. Výjimkou je čtvrtý úsek, v němž básník ponechal jedinou báseň, ačkoli zabírá šest stran. Všechny básně začínají incipitem, přičemž názvy jsou vždy tištěny formou verzálek a pod jejich pojmenováním je dohledáme i v obsahu na konci knihy.

Netoliko podstatným, však vcelku zajímavým údajem je způsob číslování stránek. Čísla se nacházejí na vnitřních stranách kousek od sešití knižního bloku v horní části, což není zcela běžný ráz ostránkování knižního díla. Edice Delfin se tímto svým typickým označením stránek liší. *Uvnitř Delfínu se jako větve či spíše pahýly objevují řady sjednocené grafickou úpravou, nebo jen podobných žánrem, tématem či jinou vnější příbuzností.*⁶⁶

Oproti sbírkám *Vlál za mnou směšný šos* a *Viděl jsi, že jsi* se Pavel Kolmačka vydal vstříc jiným poetickým vlnám, a to volnějším a kratším. *Moře* je úspornější, co se týče četnosti slov. Básník se v něm již tolik nesvazuje rýmem a píše uvolněnějším veršem. Ačkoli se nezdá, že by tematika vodního živlu a moře i v předchozích knihách, teprve v *Moři* se nahromadila do vícera básní. Motiv moře proplouvá celou sbírkou a stává se tak zásadním leitmotivem. Abychom lépe nahlédli na jeho podstatu, musíme se hlouběji zanořit do

⁶⁶ *Triáda* [online], i-triada.cz [cit. 2017-05-21]. Dostupné z: <http://www.i-triada.net/index.php?str=triada.php>

jednotlivých básní a oddílů, v nichž poodhalíme pojítka a sjednocující složky mořského symbolu.

7.1 Nezvěstný

Básník otvírá *Moře* částí *Nezvěstný*. V této části jako bychom se teprve dostávali ke břehu a mělčinám textů. V mnoha náznacích dokážeme spatřit motivické těžiště *Nezvěstného*. Jedná se o cosi v minulosti. Různé věci, lidé, okamžiky zmizelé v nenávratnosti času. Pokud jsme něco opomněli či ztratili, nedokážeme s tím v přítomnosti hnout. Doléhá na nás úzkost a chlad z pocitu strádání, tudíž je rozumné zapomenout na tyto ztráty a zabývat se nyníjším s možností nalezení něčeho nového. Důkazem této reflexe jsou mimo jiné básně *V zapomenutém čase* nebo *Kdysi v Záběhlicích*. Nejnázornější rovinu ztraceného a nenalézaného představuje text o hledaném muži: *V TRAFICE visí portrét nezvěstného. (...) Jestli ho uvidíte, dejte nám prosím vědět.*⁶⁷ Muže evidentně někdo hledá a nepřetržitě v sobě drží naději, že by mohl být nalezen. Mluvčí v básni přiznává povědomí o muži, avšak nedokáže si rozpomenout, odkud tvář zná. Hledaný odešel v létě a text zaznamenává zimní období. Jeho stopy pokryl sníh a nejspíš ho nikdo již nevypátrá. Ve visícím portrétu můžeme ještě pozorovat jakési doufání v nepravděpodobný nález, přestože básník situaci vykresluje spíše skepticky.

Oddíl *Nezvěstný* také představuje symboliku slapových jevů. Například hned v první básni je popsán večer v jistém obraze uplynulého dne: *K VEČERU zvonily zvony. / Oknem se valily vlny / ticha a zvuku, síly. / Ještě se chvěje zeď / a na zemi leží drť ulit, / medúza, lastura s trnem, / všechno to vyplavené / na holý břeh.*⁶⁸ Můžeme si všimnout pojetí času podobného dmutí mořských vln. Příliv odpovídá večeru, kdy se valily vlny, a naopak odliv se promítá v přítomném čase. Lyrický hrdina za sebou rovněž nechává nepodstatné a nepříjemné detaily z denních zážitků, stejně jako je tomu u moře, které se obdobným způsobem očišťuje. Kolmačka se pokouší na naše každodenní strasti i radosti dívat z komplexní, přesněji řečeno z vesmírné perspektivy. Symbolika mořského dmutí se shoduje s lidským životem.

Ve fikčním světě prvního oddílu autor často postihuje motivy nehybnosti a neklidu. Jakmile se vyprostíme z těchto strnulých poloh, dokážeme opět vykročit na cestu. Mluvčí si projde obměnou, kdy se nejprve zadrhne v neklidné nehybnosti, až pomocí smíření se

⁶⁷ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 11.

⁶⁸ Tamtéž, s. 9.

s minulostí a uvědoměním, že je unášen dále po životním proudu, dospěje ke smířlivému postoji. Moment uklidnění se ukazuje ve světle, plamínku karmy či v prozařování slunce. Tuto skutečnost shledáváme i v síle mořského vlnění. Stejně unáší lyrického hrdinu po proudu, přičemž je vůči síle vlny naprosto bezmocný. Jakkoli může mít voda očistné účinky, taktéž dokáže smést z povrchu zemského v podstatě cokoli. Autor v daných protikladech poukazuje na kladnou i odvrácenou stranu vodního elementu. Na úryvku lépe znázorníme básníkovu váhání nad smyslem každodenního zbavování se nečistot: *V SILOVÉM POLI daleké černé díry / ve sprše peru si spodky. / K odpadu klouže chomáč mydlin, / pozvolna ztrácí se, mizí.*⁶⁹ Pro člověka naprosto běžná činnost, jenže autor se zamýšlí i nad takovým domněle banálním úkonem, jímž je praní spodního prádla. Díky vodnímu toku totiž smývá špínu, aby si mohl znovu navléct čisté oblečení. Jde o určitý koloběh každodenních zážitků, kde vodovodní odpad odplaví vše, co do něj vlijeme, aniž by bylo známo kam, snad do řeky a později do oceánu.

Navíc se v následující strofě táže, jaký má význam tato obyčejná lidská praxe: *Alespoň určit v tom souřadnice / sebe, nás, dějů, věcí. / Bůh možná usnul: šachovnice, / ruka na bílém pěšci.*⁷⁰ Ani ve sbírce *Moře* nemůže chybět aspoň v nějaké formě Bůh, zcela typický a nepostradatelný pro Kolmačkovu tvorbu. V oddíle *Nezvěstného* vyplývá z textů stále jeho všemohoucí moc řídit celý svět. Autor však nepatrně pochybuje, jestli je všudypřítomný a občas neodpočívá. Obraz nehybné ruky Boha na bílém pěšci zdá se být metaforou pro strnulost lyrického hrdiny. Taktéž otálí s něčím začínat. Šachová hra vyžaduje přemýšlení a má stanovená pravidla a stejně tak v reálném životě se musíme zamýšlet nebo dodržovat určité zákony, proto se autor nejspíš rozhodl k obrazu Boha nad šachovnicí, aby přesněji demonstroval své rozpoložení.

Poslední báseň úvodní části navazuje na druhý oddíl sbírky, jenž ve svém pojmenování značí prvek mobility. První strofa hovoří o podněcujícím hlase, který nabádá lyrického protagonistu k úpravě svého obydlí. Poté lyrický hrdina vstává a zapisuje si přesný návod. Právě tento moment můžeme vyložit ve smyslu zlomového okamžiku. Mluví se odhodlal skoncovat se svou ztuhlostí. Zásluhou slyšeného ponoukajícího hlasu se konečně navrácí do pohyblivého stavu. *Závěrečné dvojverší vystihuje zjevné zpřítomnění pohybu: Táhlými vlnami o zdi pleská tma. / Ted'. Tady. Na cestě.*⁷¹

⁶⁹ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 15.

⁷⁰ Tamtéž, s. 15.

⁷¹ Tamtéž, s. 20.

7.2 Kodrcá Velký vůz

Kodrcá Velký vůz je nazván nejen podle cesty a dopravních prostředků, jak to může zpočátku vypadat. Kolmačka v něm soustřeďuje svou pozornost zejména na tělesa ve vesmíru. Souhvězdí je tímto oddílem protkáno a tvoří slučující článek textů. Druhý oddíl se naoko vzdaluje od tematiky moře. Avšak hned z úvodního úryvku básně můžeme sledovat, že ani zde se v určité verzi vodní živel neopomínají: *Eridanus plyne pomalu a jistě / na jih. Nehybně světélkuje hora Vel- / ryby, avšak Perseus nikde. / Snad v letu / upustil hlavu Gorgony a teď ji hledá. / Umře Andromeda.*⁷² Souhvězdí Eridanu pluje oblohou jako říční tok. Nenápadně stojatý motiv svítícího souhvězdí Velryby též úzce souvisí s mořem, v původním slova smyslu může být totiž zaměnitelné s mořským savcem anebo s rybami.

Kromě toho i hlava Gorgony a Adromeda představují vodní symbol, ačkoli Adromeda může být rovněž chápána jako souhvězdí. Abychom dokázali objasnit pointu básně, musíme zapátrat v bájích. Autor čerpá inspiraci z řecké mytologie, z níž si vypůjčil ošklivou postavu dcery mořského boha, Medúzy neboli Gorgony. Králova dcera Andromeda byla dle pověsti zachráněna na pobřeží před strašlivým mořským netvorem s pomocí Persea a ukořistěné Medúziny hlavy. Useknutá hlava Medúzy dokázala vše živé, co na ni pohlédlo, proměnit ve zkamenělinu. Znovu se tedy setkáváme s motivem nehybného. V poetickém textu však Perseus hlavu Medúzy ztratil a bohužel nezvládne Andromedu vysvobodit. Úryvek se obrací k nehybnosti prostřednictvím Medúziny uťaté hlavy vlastně jako k záchranné lodi. Naopak fakt, že hlavu upustil někde za letu, je líčen negativně. Ztráta má za těchto okolností smrtelný účinek.

Druhá část sbírky *Moře* v sobě zahrnuje kontrasty dne a noci, tedy přesněji světla a tmy. Předvečer, kdy denního světla pomalu ubývá, je obsažen v přední části oddílu. Zhasíná se postupně celý zemský prostor. Ve třetí básni se například básník pokouší představit, jak dříve lampáři zhasěli lucerny. Kolmačka nás uvádí do utichlé atmosféry, kdy se prostředí v básních stmívá. Poté pokračuje v textech o pozemském spánku. Těchto básní je v oddíle sedm, a vždy začínají buď metonymií anebo exaktním určením osob: například v incipitu spí buď jatka a kasárny anebo milenci. Série spících se drží v rozsahu tří veršů až čtyřverší, všech dvanáct básní v oddíle je pak o délce jedné strofy. Fikční svět unáší spánkové vlny. Ve spánku se zračí nevinnost a bezbrannost, ale i nepokojné sny. Spánkový cyklus popisuje lyrický mluvčí v roli sledujícího. Vše jako by bylo snímáno okem kamery. Jan Štolba v knize

⁷² KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 23.

Lomcování slovy komentuje tento sled básní o spících ve smyslu *samostatných mikrosvětů prázden*.⁷³

Každé místo či lidská bytost se v části *Kodrcá Velký vůz* ztrácí zevnímu světu a uzavírá se do individuálních představ a snů. Spící člověk prakticky nevnímá vnější sféru a nedokáže na ni reagovat, jelikož se uchyluje do vlastní vnitřní snové krajiny. Dojem z mikrosvětů spících vyobrazil autor v jádru jako tísnivý úděl samoty lidské existence. Každému z nás se bezesporu zdají v noci sny, ať už si je ráno pamatujeme či nikoliv. Ve snech se obvykle odrážejí zážitky z uplynulého dne, naše niterné emoce, touhy nebo děsy. Dokonce se do snu mohou zakomponovat i externí vlivy, avšak Kolmačka se orientuje zejména na variantu nočních můr okupujících naši mysl ve spánku bez vysvětlování příčin. Zatímco lidstvo se kolébá v říši spánku, na obloze září hvězdy a země spočinula ve tmě. Tmavá scénérie obklopuje všechna soukromá obydlí i veřejné prostory. Úsek spjatý motivem spánku vyznívá komplexně ponuře a chmurně.

Na hvězdnaté nebe znovu narážíme v samém závěru oddílu. V předposlední básni *ZDVIŽENOU RUKOU Hadonoš drží / zmiji*.⁷⁴ Pod touto větou se ukrývá obraz táhlého a zkrouceného souhvězdí. Někteří astrologové a astronomové se domnívají, že Hadonoš patří do znamení zvěrokruhu (třinácté znamení), ačkoliv do zodiaku nebylo zahrnuto. Budeme se tudíž přiklánět k uvyklému pojetí s dvanácti znameními zvěrokruhu. Je zároveň vhodné se opřít v tomto smyslu o křesťanskou symboliku. Kolmačka mohl mít na mysli nejen souhvězdí, ale také supernovu, spatřenou při narození Ježíše. O zjevené hvězdě nad Betlémem se zmiňuje například Matouš ve svém evangeliu: *Oni krále vyslechli a dali se na cestu. A hle, hvězda, kterou viděli při východu, šla před nimi, až se zastavila nad místem, kde bylo to dítě* (Mt 2,9). Poněvadž v následujícím oddíle autor popisuje narození své dcery, neměli bychom vylučovat ani tuto možnost výkladu.

Pokračující verše se neodchylují od tematiky stálic, přirozeně dle výrazu textu ne zcela bez hnutí: *Velký vůz kodrcá nesmírnou, / chladnou stepí. Ze strany na stanu / klinká hlava Vozky – zachumlán do / deky si hřeje kosti*.⁷⁵ Povšimněme si mnohoznačnosti ve slově vozka. Pochopitelně nám přijde nejschůdnější význam tohoto slova, který je nejpoužívanějším – vozka řídící koňský povoz. Jenže básník ho napsal s velkým počátečním písmenem, což nás přivádí ke spekulaci nad pravým významem slova. Jako druhá interpretace se vzhledem ke

⁷³ ŠTOLBA, Jan. *Lomcování slovy*. Praha: Cherm, 2011, s. 145.

⁷⁴ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 33.

⁷⁵ Tamtéž, s. 33.

kontextu oddílu nabízí souhvězdí Vozky. Tato eventualita logicky zapadá do vzhlížení lyrického pozorovatele k nebesům. Taktéž mohl básník uvažovat o vrcholu Hrubého Jeseníku s názvem Vozka, v němž dle pověstí řidič povozu uvíznul a zkameněl. Jelikož Kolmačka bydlí se svou rodinou v Chrudichromech (Jihomoravský kraj), mohl sousední Olomoucký kraj s vrcholem Vozky navštívit. Třetí výklad se možná lehce vychyluje, avšak mějme na paměti, že dle tohoto přístupu se opětovně dostaneme k motivu nehybnosti. Zajisté by se našlo množství jiných uchopení slova vozka, nebudu se však pouštět do rozsáhlejšího pátrání. Vyloučit nelze žádná ze zmíněných interpretací, přičemž pomocí deduktivní metody sympatizují s variantou souhvězdí Vozky, protože náležitě zapadá do souvislostí druhého oddílu.

Nadto Kolmačka připojuje k poetickému textu *Zdviženou rukou* – závěrečnou báseň oddílu, z čehož vzniká sémanticky racionálnější celek: *JEDE A JEDE, hrká pořád dál. / Je tam, kde byl včera, / předevcírem, loni. / Nezmenšují se vzdálenosti. / Tak nač by pospíchal.*⁷⁶ Tady je patrné spojení Velkého vozu, který se kodrcá stále dál, přestože z lidského pohledu na noční oblohu se jeho vzdálenost viditelně nezmenšuje ani nezvětšuje. Skoro jako by nehybně zaujímal pořád totéž místo. Z básně číší bezstarostnost nebeského světa. Uspěchané tempo je naopak typické pro většinu lidí na zemi. V noci se však svět nahoře sjednocuje s poklidem a odpočinkem zemského života.

7.3 Moře

Sbírka *Moře* se dramaticky přelévá a třetí oddíl se stejnojmenným názvem je toho důkazem. Četnost, intenzita a délka těchto textů zřetelně převyšuje předchozí dvě části. Centrální bod tvoří rodina, konkrétně motiv porodu Kolmačkovy dcery Abigail. Většina básní třetího oddílu se točí kolem prožívání narození autorova potomka. Lyrický hrdina je v každém okamžiku se svou ženou, podporuje ji a usiluje o hladký průběh zrození dcery, ačkoli se strachuje v roli aktéra nemohoucího zasáhnout přímo do děje. Právě porod sjednocuje *Moře* a zahajuje oddíl mírným šumem prenatalních krajin: (...) *na břiše sondy. / Setra odběhla, ženě za stěnou zesílily stahy. / Nikým nerušení noříme se do vrnění repro- / duktoru, do znásobených šumů prenatalních / krajin, stržení ději.*⁷⁷ Lyrický mluvčí nás zavádí do momentu očekávání. Prozatím vyčkává po boku své ženy a prostřednictvím břišní sondy poznává svět plodu.

⁷⁶ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 34.

⁷⁷ Tamtéž, s. 38.

Vodní symboliku tentokrát spatřujeme uvnitř, v těle ženy, kde se lidský plod ukrývá před nestabilitou vnějšího prostoru: *V děloze, / zavřené láhvi, / vznáší se pevný bod, / plod.*⁷⁸

Prostřední oddíl sbírky *Moře* se stupňuje v duchu přílivové vlny. Mluvčí již není pouhým pozorovatelem, čím dál více se zapojuje do procesu dění lyrického fikčního světa a stává se neopomenutelným hybatelem básní. K deskripci používá hmatatelné projevy, jak můžeme poukázat v následující strofě: *HONEM, polož ruku. Cítíš? / Ano. Tady nahoře. / Hrbol vyboulený patou / nebo nártem z druhé strany.*⁷⁹ Kolmačka se dotýká břicha své těhotné ženy, přitom cítí pohyb a části malého těla doposud nenarozeného dítěte. Jenže v zápětí se objevují komplikace související s přenášením plodu. V těchto chvílích Kolmačkovy alter ego promlouvá k ženě ve druhé osobě skoro jako by šlo o líčení situace v pouhých několika větách, nikoli o báseň: *Doktor ti řek, ať přijdeš za pár dní, a že když se / nic nehne, tak porod vyvolají. Cestou na auto- / bus koupila sis hrábě, do večera jsi uklidila půl / zahrady. / A teď, tady v hvězdné noci, začínají stahy. Teď, (...)*⁸⁰ Dítě očividně nechce opustit teplo matčina těla, proto z básně tušíme obavy ze strnulosti plodu a nesnázi těhotné, která raději volí přirozenou cestu pro vyvolání stahů. Ženě započnou stahy v noci pod oblohou pokrytou hvězdami. Souhvězdí by skutečně mohlo symbolizovat supernovu stejně jako v den narození Ježíše Krista, jak bylo podotknuto v závěru druhého oddílu *Kodrcá Velký vůz*.

Naléhavost vypjatých chvil je prokládána úkony stereotypní práce nemocničního personálu: *Než stihnu odpovědět, ve dveřích mihne se / zívající hlava: Povězte méno! (...)* / *Jsem s tebou, jako je Bůh se mnou: stírám pot / z čela, krev ze steh.*⁸¹ Autor se neostýchá naturalistického popisu. Krev s potem představují vynaložené síly a bolesti, jaké musí těhotná pro nový život obětovat. Pro něj i jeho ženu je porod jedním z nejvýznamnějších osobních zkušeností. Nadto jde o Kolmačkovu první dceru, doposud měl dva chlapce. V protikladu zároveň poukazuje na běžný cyklus rodičích se nemluvnat a na zanedbatelnost jednoho člověka ve srovnání s celým vesmírem. Zívající osoba v pracovním procesu značí až jakousi znučenost nad věčně se opakujícím přiřazováním jmen novorozencům.

Po bouři obav dochází v okamžiku narození básníkovy dcery k uvolnění a uklidnění atmosféry. Avšak porod není jediným rodinným motivem oddílu *Moře*. Lyrický mluvčí neopomíná zmínit všechny členy své rodiny. Kromě těhotné ženy se ve třetím oddíle objevují

⁷⁸ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 45.

⁷⁹ Tamtéž, s. 47.

⁸⁰ Tamtéž, s. 50.

⁸¹ Tamtéž, s. 53.

i jeho synové či jeho otec: *NA SVÁTEK matek / volal táta. K doktorovi v pátek. / Slinivka, játra. Pořád je v patách / strach, že se něco stane, / nebo že nestane se, co se mělo stát.*⁸² Všimněme si důmyslného kontrastu, jaký autor použil v úvodním dvojverší. Očekávali bychom spíše rozvíjející se informace o matce, jenže Kolmačka nás strhává směrem ke svému otci. Prostor nemocnice je v oddíle kompletně zachován a s ním taktéž obavy z tohoto prostředí. Závěrečné čtyřverší odpovídá našemu obvyklému strachu v průběhu života, ať už z více nebo méně závažných situací. Neustálé a mnohdy zbytečné obavy ztrpčují náš čas, kdy nemáme osud ve svých rukách.

Na osud a věčný koloběh života ještě navážeme, jelikož se zejména ve třetí části *Moře* tato tematika často vyskytuje. Sbírká dokládá svou komplexnost zamýšlením se nad životem a smrtí. Obdobné je to v případě lidského osudu, který se zmítá na vlnách stejně jako moře. Vše ubíhá po křivce sinusoidy, ostatně taktéž pulzuje i srdeční tep. Pavel Kolmačka vnáší do svých básní filozoficko-náboženský pohled na sepětí vývoje lidstva a přírody. Vyměřený lidský čas se nemůže rovnat delšímu trvání přírodních jevů. Každý živý tvor se rodí, pohybuje, umírá. Z tohoto hlediska se nám může zdát, že moře překonává nespočet zrození a zániků a má značně navrch v době trvání oproti jednomu lidskému životu. Jsme vůči víru každodenního dění občas bezmocní, převážně v míře ubíhajícího času, neboť každý z nás stárne.

Nejlépe můžeme tyto skutečnosti spatřit v básni *ATTÁ*, tedy nazvané řeckým jazykem: (...) *Nad dutím moře. Když se zdvíhá- / jí vlny jeho, ty je zkrocuješ. Jám. Kýmata. Ky- / mácí se. Sem tam, tam a sem.*⁸³ Motiv smrti básník demonstruje rovněž na mladších lidech. Prosazuje tak vyrovnanost zrodu a umírání. Přesně na protilehlé stránce, kde mluvčí hovoří o přerézané pupeční šňůře svého potomka v porodnici, se uplatňuje rovnováha existencí. Kolmačka si je vědom, že jinde může zrovna někdo umírat. Moment umocňuje fakt novinového článku: *HODINU po půlnoci příliv smetl imigranty, / sběrače mušlí. / Nejmladší, málem chlapec, v poslední chvíli / poslal zprávu matce. Ráno ji otiskli na titulní / stránce. (...)* *NIKDE SVĚTLO, NECHALI NÁS TADY, NA BŘEH / NEDOJDEME.*⁸⁴ Verzátky navíc na první pohled zaujmou čtenáře, protože působí jako výstražný a upozorňující zpráva, dožadující se pozornosti.

⁸² KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 43.

⁸³ Tamtéž, s. 40.

⁸⁴ Tamtéž, s. 54.

Třetí oddíl autor uzavírá s otazníkem nad příčinami zlého i dobrého, co nás v životě potkává. Životní úděl a smysl jako by byl mimo naše chápání, proto se ani Kolmačka nepouští do objasňování lidského koloběhu. Sám básník se cítí bezmocný a netuší, proč se některé věci dějí. Tyto skutečnosti se pokouší analogicky nastínit prostřednictvím svého přesvědčení a víry: *Na nebi vítr v odplouvajících mracích / tvoří jak Bůh výjevy bez point.*⁸⁵ Mraky se ztrácejí z dohledu lyrického hrdiny, což můžeme považovat za symbol mizejícího zla. Avšak nad příčinou problémů se autor již nezastavuje. Ponechává svůj lidský úděl čistě plynout s Boží rukou nad tím vším nevysvětlitelným.

7.4 Slyšíš?

Předposlední část je pojmenována jednoslovnou otázkou: *Slyšíš?* Čtvrtý oddíl tvoří jediná báseň *Slyšíš ten šum?* o šesti strofách. Jedná se o litanickou báseň s enumerací sluchových vjemů. Řečnické otázky sjednocují plynoucí verše. Básník se vyhýbá svazujícím pravidlům rýmu, řídí se rytmem a volným veršem za sebou líčí sled asociovaných nápadů. V textu se objevují anafory – dvě hojně používaná slova: *slyšíš* a *jak*. Zpočátku se dostávají do popředí motivy deště. Lyrický hrdina si jej pravděpodobně všimá z místa svého domova. Tentokrát vodní živel padá z nebes. Dešťové kapky přehlušují okolní zvuky: (...) *Jak dusí psi štěknutí? Jak dávají umlknout / hvizdu vlaku v dálce? Jak nechávají zaniknout / skřípaní kroků / na štěrkové cestě?*⁸⁶ Druhá strofa přechází k syntézii ze sluchových podnětů ke zrakovým. Kolmačka se posouvá do jiné smyslové roviny, kde určité objekty nelze sluchem zachytit: (...) *Jak na mělčině / ověšené řasami / spočívají míč, kyblík, / z klacíků zhotovená zbraň?*⁸⁷ V této sloce jsou přítomny děti a dětské atributy provázené tematikou moře. Všechno utichá s vyjmenováváním objektů, které nedokážeme zvukově postřehnout.

Pokojná nálada veršů čtvrtého oddílu se překlene ve třetí strofě. Ze stojatých otázek najednou vytryskne pohyb člověka: (...) *Slyšíš, jak obětník vstává, / bere nůž, přepásává se, / jeho chodidla šustí v trávě?*⁸⁸ Od onoho okamžiku, kdy lyrický mluvčí uvede obětníka jako klíčového aktéra, čtenářsky stopujeme následovné pokračování jeho kroků. Okolní prostředí je však nepřetržitě neslyšné. Při čtvrté strofě nás mluvčí prostřednictvím obětníka zavádí do prostorů lesa. Personifikace lesa je ve verších patrná: *Slyšíš, jak na opačném / břehu luk a polí*

⁸⁵ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 59.

⁸⁶ Tamtéž, s. 63.

⁸⁷ Tamtéž, s. 64.

⁸⁸ Tamtéž, s. 65.

*/ čeká les? / Jak nepohnutě stojí / a je neprostupný? / Jak choulí se do mlhy?*⁸⁹ Déšť proniká do hájů, vždy si najde nějakou skulinu, kudy vtéct a zaplnit pukliny na cestě. Když vhodíme cokoli do uzavřené nádoby, taktéž v ní zbudou volné mezery, jež dokážeme vodou zcela vyplnit.

V tísnivé a vystupňované atmosféře se ocitneme při čtení páté sloky. V těchto verších se dovršují šlépěje obětníka. Naprostý klid je vystřídán krveprolitím zvířete. Nedokážeme spolehlivě určit, jakého živočicha měl Kolmačka na mysli. Ze slovesných druhů *vrčí a kňučí* bychom mohli odvodit psa. Deskriptivní naturalismus číší takřka z každého slova: (...) *Rve kůži, maso, / až z útrob teplo, krev / chlístá, stydne a spéká se?*⁹⁰ Jakmile zvíře zhyne, opět zavládne v lesní krajině mrtvolné ticho. Kapky deště neustávají, padají na rozsápanou mršinu a smývají z ovzduší předešlé zabití zvířete.

Poslední strofa básně *Slyšíš ten šum?* je ze všech nejkratší. Autor nechává pětiverší doznívat jako dohrávající tóny předchozích zvukových i vizuálních obrazů. Vracíme se zpátky do míst, odkud mluvčí zahajoval své verše. Ovšem navrch lyrický hrdina naznačuje nekonkrétností výrazů možná ještě hlubší význam: *Slyšíš, jak se to rozléhá? / Daleko. Až tam, / odkud se nevrací ozvěna.*⁹¹ Z lesa se obvykle ozvěna ozývá. Tudíž bychom mohli očekávat nějaký skrytý význam pro označení *tam*. Vzhledem k autorově náklonnosti ke křesťanskému pojetí světa, se nabízí pohled do nebe či do pekla. Eventuálně Kolmačka mluví o Bohu, ke kterému se ozvěna dostává. Ovšem přesné oslovení Boha ve verších postrádáme. Nakonec se může zmiňovat o nekonečnu, obtížně uchopitelném, jelikož lidské porozumění a schopnost proniknutí do těchto zákoutí je pro náš rozum omezená.

7.5 Řvou lvi

Závěrečný oddíl básník pojmenoval *Řvou lvi*. Jako by tímto expresivním názvem odbíhal od tematiky moře, což neodpovídá skutečnosti. Ve třiadvaceti básních opětovně shledáváme symbolické úrovně vodního elementu. Tentokrát se voda nalézá v pevném skupenství, báseň totiž odráží podzimní období: *Na vodě se tenčí ledové krusty, u dna se budí / ryby. (...) Vstanu. Shrbím se nad sešit. Pokusím se křísit / motiv plynutí.*⁹² Lyrický mluvčí je součástí střídání, zániku i obnov přírody a sám se zmocňuje své úlohy ve světě. Uběhlou událost se

⁸⁹ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 66.

⁹⁰ Tamtéž, s. 67.

⁹¹ Tamtéž, s. 68.

⁹² Tamtéž, s. 73.

pokouší oživit svým zápisem. Naplno si uvědomuje, jak strnulost brání v pokroku a rozvoji. S pohybem se rozproudí i básnickovy myšlenky poté, co vykročí podél zahrad: *Dnes nesmím zapomenout / na splátku pojistky. / Na závrat' šechiny. / Koupit pleny, chleba, / záchodový papír.*⁹³ Naprostá všednost jednoho lidského života splývá s ustavičně se opakujícím přírodním řádem. Slovo šechina Kolmačka převzal z židovské literatury. Šechina označuje všudypřítomnost Boha neboli jeho přebývání ve světě. Mezi obyčejným seznamem povinností lyrický hrdina nezapomíná na existenci Boha. Poněkud kuriózní je však spojení Boha se závratí. Toto označení koresponduje s poruchou rovnováhy. Básník v této pasáži interpretuje nejistotu a ztrátu stability samotného Boha. Patrně si závratí vysvětluje něco, k čemuž nedokáže racionálně proniknout.

Řvou lvi je oddíl shrnující v sobě motivy již analyzované ve zbylých čtyřech částech *Moře*. Jedinou bonusovou složku, jež v předchozích oddílech prozatím nebyla naznačena, jsou motivy moderní civilizace. Se zrychlením a technickým rozvojem se básník příliš neztotožňuje. V přírodním řádu se podstatně lépe orientuje, než aby považoval za rozumná všechna pravidla stvořená lidmi. Kriticky komentuje přílišné zrychlení a s tím související stavbu silnic a výrobu automobilů. Náznak pohybu v posledním oddíle básník spíše zpochybňuje oproti pozitivní konotaci ve druhém oddíle: *Krajinu protíná silniční tah. Hukot neustává, / (...) k moři, od lodě k lodi, od fabriky k fabrice ka- / miony vezou mražená kuřata.*⁹⁴ Silniční tepnu a její postupné rozšiřování do přírodní scenérie básník popisuje s rostoucím vnitřním nepokojem. Lidskou spojnicí, rozumějme silniční komunikací, se narušují zvuky a klid pocházející z lůna přírody. Ustavičný spěch Kolmačka hodnotí identicky jako u protipólu nehybnosti. Žádná z těchto možností nepředstavuje ideální přístup, pokud se nesmyslně přehání.

Sbírka vrcholí básní, kde děti podél trati mávají jedoucímu rychlíku, a lyrický mluvčí sleduje reakce cestujících v pádícím vlaku: *Cestující rozmlouvají, spí, listují časopisy. Nechá- / jí mávající bez odpovědi v krajině s veprínem. // A přece! Viděli jste? To byl skoro jistě pohyb / dlaně! // Na poslední chvíli. / V předposledním okně.*⁹⁵ Tento takřka nečekaný a neidentifikovatelný pohyb básníkovi stačí. Malá naděje v prostém mávnutí. V detailu zvednuté dlaně, v níž málokdo doufal, se zračí okamžik nějaké šance. Moment je navíc umocněn tím, že v něj pomalu všechny děti přestávaly věřit. Podobné je to s danými limity, které určují, jestli něco stihneme.

⁹³ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 73.

⁹⁴ Tamtéž, s. 79.

⁹⁵ Tamtéž, s. 93.

7.6 Jazyk a básnické figury

Z poetologického a lingvistického hlediska se básnickova tvorba v *Moři* uvolnila. Svázanost rýmem se v textu vyskytuje pomálu. Text je uspořádán do vět ukončených interpunkcí a rozdělen na verše s občasnou pomlčkou. Z tohoto textového plynutí a přesahů slov na další řádky můžeme podotknout, že se jedná takřka o básně v próze, ačkoli poetické texty jsou psány přece jen víceméně pravidelnou formou, a to ve strofách. Básníkovi záleží více na obsahu sdělení, nežli na grafickém členění básně. Podstatnou roli v básních hraje rytmus. Český jazyk samozřejmě převládá, přestože se básník občas uchyluje k cizojazyčným výrazům. Vždy jde o makaronismus (záměrné smíšení dvou jazyků v básni). Průniky ke starším kulturním kořenům naznačují vsuvky latinského, hebrejského, řeckého a německého jazyka doplňující hlavní linii češtiny. Tímto básník taktéž navazuje na neustále se opakující koloběh lidstva. Řecky například zaznamenává nesloužící paměť: *ATTÁ móšel b-geút, mumlá muž cestou ke dve- / řím a zpátky do postele. (...) Ha jám, rozpomene se. Moře. B-só gal*⁹⁶

Dále se lyrický mluvčí hojně vyjadřuje pomocí metafor, metonymií a personifikací. Pro zpestření nebo zachycení surovějšího a věrnějšího momentu používá hovorovou řeč: *Tisknem se k sobě jak zvířata*.⁹⁷ Citace a parafráze se týkají novinových článků anebo nápisů. Avšak lyrický hrdina přímým citováním prvního verše upozorňuje i na jednoho z největších našich básníků z období devatenáctého století: *Byl pozdní večer, / záchod u krematoria / zamčen jako vždycky, / a tak jsem si ulevoval / na kopce s věnci*.⁹⁸ Od romantického vyznění Máchova *Máje* se Kolmačka posune zcela jiným směrem. Žertovná scéna prostřednictvím základních lidských potřeb dává skoro až ironicky najevo popření romantiky. Ironie spolu se suchým humorem bezprostředně vstupuje do mnoha básnickových textů a stává se typickým prvkem jeho poetiky.

Moře působí na čtenáře svou smyslovostí. Momentálně však nenarážíme na zrakové vjemy, ale jak se píše v *Souřadnicích mnohosti*, že *zvukomalba některých básnických slov vyvolává fyzické pocity*⁹⁹: *Jám. Kýmata. Ky- / mácí se. Sem tam, tam a sem*.¹⁰⁰ Zásadní je v *Moři* symbolika. Už jen samotné slovo moře může značit význam hojnosti. Symbolická poezie ve sbírce hraje klíčovou úlohu, bez ní by se vytrácela autorova poetika a vícevýznamovost.

⁹⁶KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 40.

⁹⁷ Tamtéž, s. 50.

⁹⁸ Tamtéž, s. 46.

⁹⁹FIALOVÁ, Alena. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 327.

¹⁰⁰ KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2010, s. 40.

7.7 Shrnutí

Kdybychom užili latinského rčení „Panta rhei“, mohli bychom tímto dvouslovným obratem vyjádřit hlavní myšlenku sbírky. Téma moře jako poetická nit pojící a proplétající se celou sbírkou Kolmačkovi sloužila k reflexi a velmi názorným ukázkám životních osudů. Funkce a chod mořských vln připomíná opakujícími se cykly překážky a radosti lidského života.

Kromě mořského leitmotivu prostupují sbírku i jiné tendence. Častokrát se básník opírá o motivy souhvězdí. Podstatnými kontrasty jsou vesmírné versus pozemské a nehybnost v protikladu s pohybem. Ovšem význam moře „stojí na piedestalu“ nad veškerými ostatními motivy. Široké spektrum mořských symbolů posloužilo básníkovi k prostoupení sbírky tímto leitmotivem, který je obsažen téměř v každé básni sbírky.

Kolmačka sbírku uzavírá s pocitem víry, přestože životní obtíže lidským bytostem berou energii, což sám důkladně popsal básnickými texty v *Moři*. Jako by autor usiloval o nadějně pokračování veškerého dění na tomto světě. Básník s mořským proudem nebojuje, pod hladinou hledá význam lidského osudu a nechává se vlnami moře vést. Takto doplouvají ke čtenáři i poslední slova ve sbírce s možnou otázkou v zádech, jestli není naše moderní doba přece jen uspěchaná a někdy zkrátka není v lidských silách vše časově uspořádat. Pomocí Kolmačkových slov si rovněž uvědomujeme svoji smrtelnost, vyměřený čas každého z nás a možnosti volby, jak ho správně využít.

8. Jedna věta

Pavel Kolmačka mimo čtyři sbírky a jeden román publikoval ještě jinou knihu. Impulsem knižní řady *Jedna věta* se stal Viktor Karlík, který požádal mezi dalšími autory i Pavla Kolmačku, aby po dobu dvanácti měsíců v každý den popsali jednou větou momenty ze svého každodenního života. Spolupráci s Viktorem Karlíkem přijali například Vít Kremlička, Pavel Zajíček, Petr Hruška či Petr Borkovec. Projekt byl uskutečněn v edici Revolver Revue. *Jedna věta* Pavla Kolmačky byla vytištěna roku 2012 v Pardubicích, ovšem spadá pod zvláštní přílohu pražského čtvrtletníku Revolver Revue (č. 86/2012), která vyšla jako samostatně neprodejná. Všechny knihy v edici mají stejný formát a podobu, liší se pouze zabarvením paperbacku. Obal Kolmačkovy publikace je zelený. Na přední straně se v horním rohu nachází podpis autora na bílém štítku a pod ním černou barvou název knihy. V dolní části se nalézá jméno spisovatele a rok, kdy věty vytvářel. Kniha tedy vyšla hned následujícího roku 2012 s texty z předchozího dvanáctiměsíčního období.

Tenký paperback obsahuje čtyřicet stran. Uvnitř knihy se po úvodních slovech Viktora Karlíka a před samotným textem Pavla Kolmačky nalézá básníková fotografie. Každý měsíc v rozmezí roku 2011 je vytištěn verzálkami v zelené barvě. Samostatné dny jsou přesně datovány a odděleny odrážkou v zeleném odstínu. Na posledních stranách nalezneme doslov autora spolu s jeho medailonkem. Tato kniha může sloužit k dokumentaci básnickových dnů nebo jako životopisný záznam. Přirozeně ve větách nechybí Kolmačkova poetická autobiografie. Většina vět disponuje poeticky specifickým nádechem. Básník v doslovu přiznává, že mu při psaní záleželo spíše na básnickém vyjádření než na strohé deskripci situací, ačkoli nemůžeme tuto knihu klasifikovat tímž způsobem, jakým hodnotíme poetickou sbírku. Za prvé se nejedná o stejnou formu sdělení a strukturu uspořádání slov jako je tomu v básních, a za druhé Kolmačka prezentuje své věty sám za sebe, nikoli prostřednictvím lyrického mluvčího. Nutno podotknout velmi těsnou hranici mezi autorem a lyrickým subjektem. Kolmačkův autorský styl odpovídá prolínání těchto dvou rovin. Navíc se v knize objevují poetické obrazy a obraty, které můžeme považovat za téměř shodný projev s Kolmačkovými verši v jeho sbírkách.

Jedna věta zachycuje celoroční průběh Kolmačkových dní. Básník se v některých dnech vyhnul záznamu nebo ho patrně zpětně vyškrtнул. Kniha s texty z roku 2011 čítá na tři sta šestnáct vět. Z toho můžeme snadno usuzovat autorův přístup k psaní *Jedné věty*.

Rozhodně kladl důraz na uměleckou hodnotu oproti dodržení plánu tvořit každý den nějaké souvětí. Jak již bylo naznačeno, Kolmačkův způsob vyjádření ve větách není tolik odlišný od jeho poetických textů. Věty v knize jsou buď krátké anebo se rozšiřují do delších větných celků s interpunkcí. Například oproti *Jedné větě* Petra Borkovce se Kolmačkova vyznačuje více výmluvným popisem. Kolmačkovy věty překračují do víceslovných souvětí. Celý básníkuv rok se otáčí kolem víceméně všedních událostí. Pavel Kolmačka si své sdělení poznamenal ve večerních hodinách, a poté ho druhý den ráno ještě poupravil. Skrze každodenní informace nahlížíme do autorova soukromí a dozvídáme se podrobnosti jinde nepublikované.

Centrálním bodem autorových zápisků se neodmyslitelně stává rodina. Manželka Jana, synové Tobiáš s Benjaminem a dcery Abigail s Ester tvoří rodinný kruh, o němž se Kolmačka rozepisuje nejčastěji. V textu se ale také vyskytují další příbuzní. Můžeme postřehnout autorův strach z nemoci svých blízkých, dokonce i ze smrti. Pětiletá Abigail v této souvislosti promlouvá ke svému otci, který její pozoruhodná slova datovaná k sedmému srpnu vložil do souvětí: *I my umřem, řekla Abigail, nejdřív umřou dědeček a babička ze Slovenska, pak dědeček a babička z Brna, a pak teprve my, a kdy umřeme my, to nikdo neví.*¹⁰¹ Motiv smrti se mnohdy opakuje, ačkoli v jiných než rodinných spojitostech. Výrazná je například smrt známých osobností, popsána jednou větou respektive údajem obsahujícím jméno a za ním doplněné datum narození a úmrtí. Takto Kolmačka svým způsobem vytyčuje pole svého zájmu a vztahu k Věře Jirousové, Ivanu Martinu Jirousovi a Václavu Havlovi. Mimo tyto osobnosti nepřehlídí ani smrt například při jízdě na kole, když nedaleko od sebe zaregistruje náhrobek.

Básník si zjevně všímá i okolního světa, nezůstává uzavřen jen do prostředí rodiny, byť jsou pro něj svazky s rodinnými příslušníky zásadním středobodem: *Druhá neděle adventní, tlačil jsem šmajdající kočárek s Ester (píchlé kolo), povídal si s Benjaminem (občas fotografoval a občas odskočil zkusit, zda už se dají jíst šípky), daleko před námi pod mračny ujížděla a pokřikovala Abigail s koloběžkou.*¹⁰² Sblížení s rodinou autor demonstruje pomocí křesťanských rituálů. Víra a vedení vlastních dětí touto cestou se u Kolmačky odehrává jako něco naprosto přirozeného.

Jeden z takových společných rituálů zahrnuje účast na bohoslužbě přesněji řečeno na vigílii v předvečer Bílé soboty na Velikonoční neděli: *Na vigílii jsme přijeli jen tak tak, Ester*

¹⁰¹ KOLMAČKA, Pavel. *Jedna věta*. 1. Vyd. Praha: Revolver Revue, 2012, s. 23.

¹⁰² Tamtéž, s. 34.

pojňukávala a Jana se rozhodla, že ji ještě nakojí, synové s Abigail šli napřed a my po chvíli za nimi s Ester ve vaku na Janině břiše, bylo šero a lidé soustředění před kostelíkem, nedostali jsme se blíž k ohni, [...] ¹⁰³ Velikonoční vigilie je zvyk spjatý s ohněm. Na Bílou sobotu se po západu slunce lidé shromažďují před kostelem, kde se zapaluje oheň, jenž má symbolizovat Ježíše Krista, který pro věřící znamená světlo světa. V knize *Jedna věta* se objevují také jiné křesťanské rituály. Autor kupříkladu sděluje, jak se postí a jaké účinky mu tento druh asketismu přináší. Téma víry nesporně patří ke Kolmačkově autorskému stylu, nezřídka se ho ani v *Jedné větě*.

Dalším neméně podstatným motivem pro Kolmačku se stává příroda. Během celého roku pozoruje přírodní úkazy, rostliny, zvířata atd. Dle jeho slov nám může připadat, že se mnohem razantněji těší z jarního a letního období než z podzimu či zimy. Tento názor sjednocuje básníkův entusiasmus ze slunce, vůbec ze světla a jeho vlivů na lidský organismus: *Když ráno odcházím, je už světlo, a když večeríme, je pořád ještě světlo, těším se ze světla, užívám si světlo, vychutnávám světlo, chodím ve světle.* ¹⁰⁴ Zápis byl pořízen 31. března, tedy po dlouhém zimním období dnů beze světla. Motivy tmy a světla se rovněž promítají do básnickových sbírek a interpretují stejné aspekty: světlo poskytuje pozitivní náboj, načež tma probouzí v autorovi strach, nejistotu a negativní myšlenky. Navíc se nepochybně světlem míní i Bůh. Například ve sbírce *Wittgenstein bije žáka* světlo téměř s určitostí dokazuje symbol Boha.

V *Jedné větě* se vedle přírodních jevů přístupných pro veřejnost raduje z vlastní pěstované půdy a chovu zvířat. Práce na zahradě mu vyhovuje více než zaměstnání učitele na gymnáziu: *Být svobodnější: do práce chodit dva nebo tři dny v týdnu, chovat zvířectvo a včely, pevněji se držet hlíny a vůbec žít veseleji.* ¹⁰⁵ Jako by se v Kolmačkově probouzely zemědělské kořeny. Vesnický způsob života je pro něj typický nejen v *Jedné větě*, nýbrž ve většině jeho textů. Málokdy však ve sbírkách podotýká zájem o chov zvířat, konkrétně včel, což se však mění s vydáním knihy *Wittgenstein bije žáka*.

Pavel Kolmačka zdaleka není vůči svému okolí slepý. Dokáže se příležitostně odpoutat od rodinných svazků a vstoupit do světa působení okolních stimulů. V tomto kontextu mluví o běžně pozorovatelných věcech, jenže v nich obvykle nalézá vyšší hodnotu: *Čekal s partou v parku na Ježíše, věděli, že má přijít asi do deseti minut, měl to být někdo,*

¹⁰³ KOLMAČKA, Pavel. *Jedna věta*. 1. Vyd. Praha: Revolver Revue, 2012, s. 14.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 11.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 23.

*koho znali.*¹⁰⁶ Ovšemže se zdá být pochopitelné, že příchozí Ježíš nebude Ježíšem Kristem. Jméno zde představuje přezdívku člena party. Domnělá symbolika křesťanského Boha nás nabádá k zamyšlení. Jak mohli čekající znát Ježíše? Mohli bychom pojmout všechny možné úrovně, jak větu analyzovat, což vskutku značí básnickou hru s významy, takřka filozofickými, do čehož se ale nebudu pouštět, abych neodbíhala od analýzy básnických prvků a motivů v *Jedné větě*.

Kromě podnětů snímaných pozorovatelským očima Kolmačka komentuje dokonce i politické dění. Nijak zvlášť nekontroluje vhodnost či netaktnost, píše zkrátka o svých postojích a myšlenkách bez ohledu na ostatní. Den po smrti Václava Havla dává najevo svůj názor: *S úžasem jsem se dnes z prohlášení poslanců, ministrů, senátorů a lídrů dozvěděl, že Havla obdivovali a brali si ho za vzor.*¹⁰⁷ Autorova osobitá ironie je pro něj příznačná, promítá se též do *Jedné věty*. Kolmačka zaznamenává své dny z pozice středoškolského učitele. Často navštěvuje prostory gymnázia, v textu *Jedné věty* občas zavadí o poznámky studentů. Jiný případ popisuje nepříjemnou situaci se stavbou dálnice. Pár řádků z dní na přelomu léta a podzimu, jakmile obchází sousedy s peticí, se rovněž dotýkají jeho blízkého a klidného prostoru kolem domova, který autor odmítá nabourávat ruchem projíždějících automobilů. Z tohoto přehledu je zřetelné, že Kolmačkovi záleží na zobrazování prostoru, v němž se pohybuje.

8.1 Jazyk a básnické figury

Autor činí text poetickým, přestože *Jedna věta* nebyla těmto pravidlům podřízena. Z Kolmačkova stylu se nevytrácí lyrická tenze. Občas jsou jistá konstatování strohá nebo naopak na jednu větu počtem slov příliš výmluvná, ačkoli převážně se Kolmačka přiklání k víceřádkovým větám. Při analýze básnických slov se znatelně projevuje jejich poetická stránka, s rozdílem logického propojení v čase a prostoru. Kauzalita v textu hraje zásadní roli. Ne vždy se autor zaměří pouze na určitý den, navazuje na minulé i budoucí dny. Mohla bych opatrně podotknout, že se jedná o vyprávění jednoho roku. Toto tvrzení by zároveň přineslo jakési pochybnosti. Uchýlím se raději k zařazení do deníkové prózy s básnickými prvky.

Jazyk v knize není vždy uhlazený, autor používá hovorovou řeč, zejména pokud chce vystihnout rozhovor s druhou osobou. Někdy rovnou přejímá útržky sdělení z úst někoho

¹⁰⁶ KOLMAČKA, Pavel. *Jedna věta*. 1. Vyd. Praha: Revolver Revue, 2012, s. 27.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 35.

jiného, aniž by situaci okomentoval ze své pozice: *A kolik máš těch dětí, aha, ty syny jste museli mít hodně mladí, že jo, nebo ne, kolik ti je, devětačtyřicet a tvoji ženě bude pětáctyřicet, ty vole... tak to je... to je požehnání.*¹⁰⁸ Jestliže se vyjadřuje v první osobě, již se zdržuje hovorových výrazů. Takové prolínání dává textu větší poutavost a čilost. Text má zajímavější spád díky hovorovým, vtipným anebo ironickým vsuvkám. Vedle lingvistických záměrů v *Jedné větě* nepřicházíme o básnické figury. Obvyklé metafory, metonymie a personifikace se mnohokrát dostanou na povrch: *Stále ještě mne těší sluneční smích*¹⁰⁹.

Z básnického hlediska se můžeme opírat ještě o jeden fakt. Básník zapisuje z uplynulého dne to, co ho zaujalo. Zaznamenává silný moment, který ho emocionálně zasáhl či pouze oslovil z perspektivy pozorovatele. Proto bychom mohli hovořit o téměř mizivé hranici mezi *Jednou větou* a jinými Kolmačkovými sbírkami. Ze všech doposud uvedených poznatků můžeme usuzovat, že Pavel Kolmačka skutečně zachycuje své každodenní zážitky a reflektuje je ve svých textech, ať už jde o poetické sbírky anebo o *Jednu větu*. Nezáleží toliko na formě, zda autor píše verše či věty na celé řádky, autentičnost nemizí ani v jednom z těchto případů.

8.2 Shrnutí

Od tématu rodiny přes motivy nemoci až po reflexi každodennosti se *Jedna věta* nejvíce ztotožňuje s poetikou sbírky *Moře*. Tato podobnost patrně přispívá též k tomu, že se Pavel Kolmačka zabýval *Mořem* a *Jednou větou* v období časového horizontu dvou až tří let. Rok poté, co byla vydána sbírka *Moře*, autor započal s psaním *Jedné věty*, ve které vyjma všech názorných příkladů, jaké jsem výše uvedla, vycestuje v červenci s rodinou do Řecka. Mořské vlny tudíž zobrazuje v obou svých knihách. Z poměrně frekventovaného motivu moře můžeme vypočítat úzký vztah básníka ke slané vodě spjaté s oceánem. Symbolickou rovinou moře se více zabývám v analýze sbírky *Moře*, kde řeším veškeré možné významy tohoto pro básníka základního motivu.

Díky *Jedné větě* se nám otvírá obzor k pochopení určitých souvislostí s Kolmačkovými básnickými texty. Nemůžeme knihu stavět na úroveň autorových sbírek, ačkoli skýtá značné množství neopomenutelných poetických prvků a evidentní autorský styl. K celostní analýze básnickovy tvorby by naproti tomu zajisté nebylo zcela odpovídající *Jednu*

¹⁰⁸ KOLMAČKA, Pavel. *Jedna věta*. 1. Vyd. Praha: Revolver Revue, 2012, s. 31.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 9.

větu přehlížet. Z těchto důvodů se zabýváme Kolmačkovou knihou o jednodenních záznamech po dobu roku 2011. Texty bezpochyby patří do kontextu autorovy básnické činnosti, přestože se bezprostředně nejedná o básnickou sbírku. Proto jsem se pokusila z *Jedné věty* vytyčit veškeré možné náznaky tendencí Kolmačkova básnického stylu.

9. Wittgenstein bije žáka

Doposavad poslední Kolmačkova sbírka s názvem *Wittgenstein bije žáka* byla vydána roku 2014. Touto sbírkou autor završil trojici knih vydaných v nakladatelství Triáda, opětovně v edici Delfin. *Wittgenstein bije žáka* se tedy velice podobá vzhledem a formátem paperbacku jeho třetí poetické knize *Moři*, liší se pouze v odstínech hnědé barvy. *Wittgensteinův* obal přechází spíše do šedivých odstínů. Sbíрка čítá na sto dvacet stran. Sice můžeme tvrdit, že se jedná o nejobsáhlejší Kolmačkovu sbírku, co do počtu stran, avšak přímo o poetických textech platí naprostý opak. Obdobně jako v *Moři* se zde nevyskytují ilustrace.

Wittgenstein bije žáka je sbírkou o dvaceti šesti básních. Dosud pro autora neobvyklá kompozice této sbírky (v porovnání s předešlými) může působit na autora netypicky a lehce neuspořádaně či téměř nahodile. Uvnitř se nedohledáme žádných oddílů, s otevřením knihy zjišťujeme, jak volně jsou texty uskupeny. Ovšem i tento údajný chaos ukrývá určitý řád, což vysvětlím níže při důkladnější analýze textů. Pod každým titulem básně shledáme různý počet variací básní odkazující na téma, které nalezneme ve slovech z názvu. Tituly textů začínají velkým písmenem, zbylý text pokračuje malými. V této podobě jsou názvy básní zachovány rovněž v obsahu. Graficky se básně ve *Wittgensteinovi* liší strofami a různou délkou a množstvím veršů.

Přestože Kolmačka opustil svázanost v podobě rozčlenění sbírky do oddílů, jistý koncept lze přece jen ve *Wittgensteinovi* nalézt. Základní téma se střídá z hlediska ročních období. Zima, jaro, léto a podzim nás provází celou sbírkou. Dokonce se objevují vícekrát pod stejným názvem. Zima je zastoupena čtyřikrát, jelikož se zimní roční dobou se sbírka otvírá hned úvodními texty a též jimi končí. Jaro, léto a podzim jsou v knize obsaženy třikrát. Z toho není těžké usuzovat, že se jedná o tříletý roční cyklus, přičemž v závěru sbírky básník nazval dohromady dvě po sobě jdoucí roční období: jaro s létem a zimu s podzimem. Pokud bych měla být opravdu důsledná, úvodní cyklus zimy bych řadila ještě do končícího roku, Kolmačka tedy popisuje necelé čtyřleté období. Kromě básní pojmenovaných dle čtvera ročních období, kniha *Wittgenstein bije žáka* je zároveň proložena jinými poetickými texty, které zcela nesouvisí s ročním cyklem.

9.1 Zima

Může nám připadat nezvyklé, že Kolmačka začíná zrovna zimním obdobím. Ovšem se zimou začíná nový roční cyklus. Všeobecně zimu považujeme spíše za ponuru a chladnou část roku, většinu času bez tepla slunečního svitu. Nejinak je tomu u básníka, protože zimní období přirovnává například k motivu něčeho umírajícího ba přímo mrtvého: *Zem? Mrtvá*.¹¹⁰ Tento verš pochází z variace prvních třech stran na téma zimy. Zamrzlá nálada pouze dokresluje celé trojverší, které se nese v duchu zkratkovitosti. Ani jeden z veršů nezahrnuje sloveso. V úvodním trojverší nevystupuje žádný lyrický hrdina. Autor zachycuje zimní krajinu pomocí strohé deskripce. Dvě až čtyři slova na prvních třech stránkách sbírky básníkovi bohatě postačily k formulaci a k zobrazení poetického výjevu: *Dálka. Bod. Běžkař*.¹¹¹

V pořadí druhou linii variací nazvanou *Zima* tvoří opět poetické texty na třech stranách. Pro tentokrát se v nich básník více rozepisuje. Vrací se zpátky ke vzpomínkám z dětství, které úplně nezapadají do tématu zimy. Svým melancholickým rozpoložením se lyrický mluvčí pozastavuje nad tím, co už je nevratné: *Měli jsme dětství. / (...) cítili jsme, že sklepní přízrak / proleze ventilací. // Ochránily nás obrázky s mikymauzi*.¹¹² Z toho vychází vnitřní pocit bezmoci a chladu. Můžeme *mikymauze* (v anglickém originále Mickey Mouse) brát jako kreslenou „generační postavičku“ dětí šedesátých až sedmdesátých let dvacátého století, čímž se dostaneme k dalšímu ze základních témat sbírky *Wittgenstein bije žáka*. Nepochybně každá doba a generace se drží svých názorů a postojů, jelikož prožila stejný časový úsek v identickém prostředí, tudíž se utvářela a sama byla součástí dějinného a kulturního procesu. Z úryvku není prozatím tolik patrná Kolmačkova kritika dnešního moderního světa, ovšem ve sbírce reprezentuje jeden ze zásadních pilířů. Kritizování moderní doby později ještě podrobněji vysvětlím u nápadnějších motivů představujících technické výdobytky.

Třetí série *Zimy* zahrnuje sice jen dvě básně, ovšem verše se graficky rozkládají bezmála přes celou stránku. První z textů vypráví o muži zasaženém hvězdou. Potácí se při chůzi a mluvčí jako by nás uváděl do snového prostoru. Teprve až se závěrečnými verši se dozvídáme pointu: *Chodcova krev obarvuje sníh, kolemjdoucí děsí / rány, průstřely*.¹¹³ Smrt nahání ostatním strach, přestože nerozeznáme, zda nám básník zobrazuje sen či očitou realitu.

¹¹⁰ KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 8.

¹¹¹ Tamtéž, s. 9.

¹¹² Tamtéž, s. 36.

¹¹³ Tamtéž, s. 66.

Příroda v tomto ročním období utichá a vrhá se do tmy. Krvavé stopy chodce v bílé zimní krajině dokreslují hrůzu v tichém prostředí fikčního světa.

Přímo na protilehlé straně se nám nabízí poněkud odlišný motiv zimy. Den strávený s rodinou v zoologické zahradě bychom mohli pokládat za rodinnou idylku. Jenže Kolmačka do fikčního světa ZOO zasazuje členy rozvrácené rodiny a s ironickým tónem situaci komentuje: *Nedělní otcové s půjčenými dětmi / míjejí výběhy. // Zirají do mlhy, tam někde stojí lamy. / Srovnání s ženami, jež sveřepě nakupují, / s milenkami, jež dnes přerovnají byt.*¹¹⁴ Je vcelku pochopitelné, že se autor otáčí zády k mileneckým poměrům a raději pojal tyto skutečnosti s kousavým humorem. Z básně poznáváme i určitý smutek nad rodinnou neúplností: *Javor se netřpytí / světelnými hnízdy.*¹¹⁵ Možná zbytečně pátráme po metaforách a mluví pouze odkazuje na zimu, kdy odlétají ptáci do teplejších krajů, proto hnízda zůstávají prázdná. Dovolím si však připomenout možnost jiného výkladu. Světelná hnízda mohou znamenat jakýsi odraz neúplných anebo nejednotných rodinných svazků.

Od osmdesáté osmé strany se ve sbírce *Wittgenstein bije žáka* nachází poslední variace na téma zimy, na tomto místě je však popisována spolu s podzimem. Lze poměrně lehce odhadnout, od jakého textu se z podzimu básník překlene k zimě, v básních se totiž objevují směrodatné měsíce. Motivy podzimního úseku zevrubně doplním až s analýzou tohoto ročního období. *Podzim, zima* čítá texty na jedenáct stran a na každé z nich se nachází pouze jedna strofa. Počet veršů ustupuje i s končícím zimním obdobím, třetí text od konce *Podzimu, zimy* zahrnuje tři verše, předposlední dva a závěrečný text holý dvouslovný verš. Po třech prvních textech s názvem *Podzim, zima* dospěje Kolmačka k zimnímu slunovratu, jakmile slunce dosahuje největší vzdálenosti od rovníku na severní polokouli. Tentýž moment se zákonitě opakuje při letním slunovratu.

Se zimním slunovratem přichází na severní polokouli období nejkratších dní a nejdelších nocí v roce. Tma značí pokles životní energie, jelikož jako živé organismy přijímáme podstatnou část tepla ze slunečních paprsků. Tma bývá rovněž spojována s nevědomím, někdy s tmou lůna před zrozením (jeskyně, kolektivní nevědomí aj.). Mimoto se básník vyzná v astronomických úkazech, již v *Moři* je začíná důsledněji reflektovat. Kniha *Wittgenstein* ve variacích *Podzim, zima* taktéž neopomíná motivy souhvězdí: *Nevyšel Saturn z Panny, avšak míří k Váze. Dvaadvacátého v šest hodin dvacet devět / se to stane: / dřív než*

¹¹⁴ KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 67.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 67.

*se začne vracet, / dopluje Slunce na nejzazší konec.*¹¹⁶ V celku humorným obratem se v jiném kontextu stává první verš z úryvku. Vícevýznamovost můžeme však zamítnout, protože verzálky nám jasně napovídají pravý smysl sdělení, tedy že měl básník na mysli souhvězdí. Jakmile se pozemský svět zahalí tmou spjatou s krátkými dny zim, světlem zůstávají hvězdy na noční obloze. Hvězdy nám poskytují iluzi slunečního jasu bez ohledu na příjemce: *opilci, který usnul pár kroků od obydlí / na zmrzlé zasněžené zemi jako plod, / jež čeká zrod, / Síríe, svítíš.*¹¹⁷

Dalším motivům v úseku *Podzim, zima* básník věnoval v podstatě oddíl *Kodrcá Velký vůz* ve sbírce *Moře*. Opětovně se setkáváme se spícími a jejich sny. V knize *Wittgenstein bije žáka* však vystupuje samotný lyrický hrdina a demonstruje svůj sen prostřednictvím vyjmenovávání věcí: *Zdá se sen, v němž se vracejí / rostliny, ptáci, včely, postavy z legend.*¹¹⁸ Veškeré tyto atributy se vážou k tématu jara. Básník nedočkavě vyhlíží jarní období, které se mu promítá do snů. Posledním veršem z *Podzimu, zimy* tuto myšlenku utvrzuje: *Sen březem.*¹¹⁹ Zároveň se s příchodem jara dle básnickových veršů zbavujeme nelibých potemnělých dní.

9.2 Jaro

Po *Zimě* se chronologicky pustím do analýzy *Jara*. Jak jsem výše podotkla, jarní období autor do *Wittgensteina* uplatnil celkem třikrát, potřetí současně s létem. Počáteční variace se obdobně jako u *Zimy* vyskytují na třech stránkách pouze ve dvojverších. Na jaře se země teprve vzpamatovává ze zimního klimatu. Příroda nastoluje podmínky pro růst vegetace: *V ústích úžin už čekají / zárodky těl, dužin.*¹²⁰ Všechny živé organismy se připravují ke znovuobnovení.

Také ptáci patří k příchodu jara: *Actus purus: krkavec / se sluncem v zobáku letí vzhůru.*¹²¹ S latinskými výrazy jsme se u autora již nesčetněkrát střetli. *Actus purus* v překladu z latiny znamená čistý akt. Krkavec pochopitelně není schopen do svého zobáku vměstnat centrální hvězdu naší sluneční soustavy, mluvčí pro obraz stoupajícího slunce použil metaforu. Krkavec může značit různou symboliku. Hlavním motivem spisovatele jedné z nejznámějších básní z devatenáctého století je havran (v originále *The Raven*, v doslovném

¹¹⁶ KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 91.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 92.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 97.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 98.

¹²⁰ Tamtéž, s. 12.

¹²¹ Tamtéž, s. 13.

překladau Krkavec). V Básni Edgara Allana Poea havran symbolizuje temnotu a mystiku. Když se vrátíme ještě dále do historie, v původních kulturách byl havran respektive krkavec spojován s černou barvou (stínem). Černá barva totiž v podstatě neexistuje, barvou je pouze to, co se objeví ve světelném barevném spektru. Pokud bereme černou za jednu z barev, její symbolika v sobě ukrývá vícero významů: temnotu, tajemno, negativní, smrtelné ad. Havrany shledáme též ve Starém zákoně, kdy Noe vypustil při Potopě havrana, aby našel zemi. Havran se do Noemovy Archy nevrátil. Z církevního pojetí se stal hříšníkem, který se raději uhnízdil u světských marností neboli potavy. Havran tedy provázel naše předky už od pradávných dob a jeho symbolika se v každé kultuře měnila.

Jaro v prostřední části spíše odráží posmutnělé prostředí. Lyrický mluvčí líčí nemoc blízké osoby a způsob vyrovnávání se s danou okolností: *Už nepohne ani prsty, / nemoc postupuje dál. // Těšit se ještě, / než bude nutné / dorozumívat se jen očima.*¹²² Z básně nepoznáme, zda nemoc zachvátila muže či ženu ba dokonce dítě. Mluvčí se snaží užívat poslední možné chvíle, dokud pacienta nezasáhne nemoc natolik, že už nebude schopen běžně komunikovat. Hlavním je prožívání přítomného okamžiku, v daný moment nezáleží na minulosti či budoucnosti. Lyrický mluvčí sbírá síly, aby v nemocném vyvolal ještě nějaké potěšení ze života. Jelikož si básník připouští následky nemoci, dokáže naplno reagovat téměř pohotově a právě v přítomnosti. *Jaro* sice reflektuje básníkovo blízké okolí, ovšem vždy z jeho vlastní perspektivy.

V části *Jaro, léto* o jedenácti textech se postupně s každou stranou navyšuje množství veršů. Poetických variací na jarní údobí je celkem sedm, jedním veršem začínaje a sedmerem veršů konče. Na přední trojici stran jako by Kolmačka pokračoval od básni ze *Zimy* výše citované: *Sen březem*. Pomalu se bortí období zimního spánku a příroda spolu s lyrickým mluvčím se nedočkavě třesou na jaro. Nejenom přírodní okolí vyvstává v básních na povrch: *Dodávkař u benzinky se přísává k startce. / Buclatí holohlaví na ranní výpadovce / Inou s novou nadějí k penězodárné žláze. / Muž ve mně se zasmál, rozjařen.*¹²³ Tímto čtyřverším Kolmačka zaznamenává dnešní dobu. Kupříkladu *startka* je hovorové označení pro cigaretu odvozená od názvu Start. Zde bych zároveň chtěla dospět k načaté připomínce na hledisko moderní doby, jež provází celou sbírku. Považuji toto téma ve *Wittgensteinovi* za zásadní hned vedle ročních období. V závěrečném verši můžeme spatřit mužský element komentující celou situaci s humorem.

¹²² KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 46.

¹²³ Tamtéž, s. 75.

Na rozdíl od úsměvných veršů z prostorů kolem benzinové pumpy se mluvčí poté přesouvá k ženskému pohledu na věc: *Žena ve mně se hrouží do sebe, / vyhlíží k moři. / Nános ropy na pobřeží / po zkáze ropných plošin / jako by nikdy nebyl.*¹²⁴ Básník vnímá protipóly těžby ropy. Nabízí čtenářům kladné i záporné hodnoty naší technicky vyspělé civilizace. Vývoj technologie má však neblahý vliv na ekologický systém naší planety. Kolmačka se pouští do strážlivého upozornění této skutečnosti. Představa mořského pobřeží zřetelně naráží na způsob moderního života.

Svět se zrychluje, můžeme se díky automobilům poháněným ze zásob ropných ložisek dříve dopravit na určené místo, než tomu bylo například před sto lety. Navíc moře splavuje a pohlcuje odpad vytvořený lidskou rukou. Důsledkem této lhostejnosti pak umírá spousta mořských živočichů: *Tu a tam hníjí mrtví delfíni, / mořští koníci a ptáci*¹²⁵. Iluzi čistého pobřeží mluvčí s ironickou nadsázkou vyzdvihuje potíž moderního člověka, před nímž někteří zavírají oči. Kolmačkovo *Jaro* nepředstavuje pouze nadějně vyhlídky do teplejšího a prosvětleného časového rozmezí roku. Autor umí též připomínat, že člověk je spjatý s přírodou a pokud ji bude systematicky likvidovat, v žádná příští jara nemůže doufat.

9.3 Léto

Nyní se přesuňme k následujícímu ročnímu období. *Léto* překypuje sluncem zalitými verši. Motivy slunečního žáru se v prvním *Létě* objevují téměř ve všech šesti textech. V tomto úseku se autor vždy vyjadřuje prostřednictvím tří veršů, přičemž jeden verš stojí samostatně nad dvojveršovou strofou. Zajímavostí se zdá být aplikování slovesného přísudku, se kterým se běžně setkáváme ve spojitosti s vodním živlem. Kolmačka význam převrací do protikladného živlu ohně: *Koupeme se // v živém ohni, / my smrtelní.*¹²⁶ Anebo úkaz rovnou z první variace *Léta: Na horizontu! // Kypí, přetéká / ohňová studna.*¹²⁷ Autor boří ustálená pravidla, na něž jsme zvyklí, aby ukázal možnost různorodých uchopení slov bez svazujících norem. V archaické symbolice nejsou živly striktně oddělené, prolínají se a přecházejí jeden v druhý (taoismus, čínská medicína). Totožný prvek jsem řešila taktéž ve sbírce *Vlál za mnou směšný šos*. Mimoto k létu se vztahují oba aspekty: jak slunce a teplo, tak i koupání a možnost zchladit se ve vodě.

¹²⁴ KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 76.

¹²⁵ Tamtéž, s. 77.

¹²⁶ Tamtéž, s. 22.

¹²⁷ Tamtéž, s. 19.

První série básní nazvaná *Léto* se opírá ještě o jeden výrazný motiv, u Kolmačky ne tolik překvapivý. Bůh je všudypřítomný, což platí také pro básníkovu tvorbu. Jelikož je léto obdobím doby, kdy svítí slunce a světlo prodlužuje dny, autor ve spojitosti s tímto příznivým ročním obdobím spojuje rovněž Boha: *Oko se směje. // Hemží se ještěrky a mihají ptáci, / jak řekl Starý dnů, jak kázal věkovitý.*¹²⁸ V těchto třech verších vyvstává na povrch jeden z mála radostných přístupů ve sbírce *Wittgenstein bije žáka*. Vnitřní duševní klid a mír mluvčího se protíná s vírou v Boha, jež je věkovitým stvořitelem veškerého živého na zeměkouli.

Téměř uprostřed sbírky *Wittgenstein* se podruhé zjevuje *Léto* se dvěma poetickými texty. Vyzdvihnu text na padesáté šesté straně, kde Kolmačka poprvé ve své poezii střídá český jazyk s anglickým: *V hospodě zpívají: What shall we do with a drunken sailor / early in the morning?*¹²⁹ (V překladu: Co máme dělat s opilým námořníkem / brzy ráno?) Doposud se Kolmačka ve sbírkách věnoval starobylejším jazykům: latině, hebrejštině anebo řečtině. Verše v angličtině pocházejí z lidové námořnické písně s názvem *Drunken Sailor*, u nás poměrně známé. Autor v další strofě přináší svůj vlastní dodatek, který v původním textu není: *Oh yes, what shall we do. / With him, with us? / Co s námi, odbržděnými vozy? / Kočky by koupily whiskas.*¹³⁰ Poslední verš pomocí intermediální narážky kritizuje s ironickým úšklebkem reklamní sdělení. Tento verš se do námořnického motivu nehodí, autorův záměr byl spíše ve střídavém rýmu, pravděpodobně s výsměšným hodnocením na reklamu pro kočičí krmivo. Namísto zamýšlení se nad otázkou v písni se dle básníka lidská mysl plní mediálně šířenými slogany.

Jaro, léto jsem zčásti analyzovala, ovšem prozatím jsem se vyhnula textům s motivy léta. Zbývají tři texty na konci této části, které patrně korespondují s létem. Poslední dvě strany *Jaro, léto* se nekompromisně prohlubují v kritice lidí moderního světa. Zvláštností je, že mluvčí v následující situaci nezastává roli popisovatele dějů a okolností. V těchto dvou variacích se ke čtenáři obrací v první osobě množného čísla, začleňuje tedy sám sebe do moderní společnosti: *pracujeme za mzdu, kupujeme chléb, ryby, rýži, / cestou domů vidáme, jak zevlouni / mobilem si točí dálniční neštěstí, / jak stíhačky hlídají nad hypermarkety...*¹³¹ Nejvýraznější moment lyrický hrdina vykresluje, když mívá zvědavé kolemjdoucí. Kritika mluvčího se na tomto místě přiostrňuje. Jako by „zevlouni“ neměli jiné starosti na práci,

¹²⁸ KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014 s. 21.

¹²⁹ Tamtéž, s. 56.

¹³⁰ Tamtéž, s. 56.

¹³¹ Tamtéž, s. 80.

bezciálně se toulali městem a činili z neštěstí druhých senzací, jakou by mohli prezentovat známým anebo propůjčit své záznamy médiím.

Závěrečný text *Jara, léta* stupňuje opakujícími se slovy svou naléhavost, k čemuž v poetickém textu využívá anaforu. Kolmačka nastiňuje podmínky pro životaschopnost pomocí fyzických pochodů v lidském organismu. Vyvolává ve čtenáři pocit uvědomění si jinak zřídka vnímaných funkcí: *Krvinka proplová úžinou, vlásečnicí, / dál s tisíci jiných míří k srdci, / s tisíci jiných se nechá nést.*¹³² Také může mluvčímu jít o určité splývání jedince s davem, ať už z vlastní vůle či z nemožnosti výběru. Vše závisí na mnoha faktorech, bez nichž bychom se nemohli obejít. Náš život obklopuje spousta soustav a systémů, že se v nich člověk může mnohokrát ztráct.

9.4 Podzim

Stejnou strukturu básní, jakou jsme shledali v první části *Léta*, udržuje básník též v úvodní části nazvané *Podzim*. Jeden verš je v každém textu oddělen od následující dvouveršové strofy. Pochopitelně se v této části variace obměňují s obdobnými motivy podzimní přírody. Vítr s padajícím listím není nic netypického. Lyrický mluvčí registruje nejen vlivy uvadající přírody: *V zježené houšti kopřiv / chátrá vrak větřiesky.*¹³³ Zlidovělé pojmenování terénního nákladního automobilu zapsal Kolmačka foneticky. Na podzim chátrá jak živé, tak i neživé jako právě vůz s původním určením pro vojenské účely. V první části podzimu nesmí chybět ani biblický motiv, tentokrát s žertovně pojatým výjevem: *Za řekou, v ráji: / Adam se schovává / za průhledné křoví.*¹³⁴

Poslední variace v druhém *Podzimu* odhaluje motiv, který se kupodivu ve sbírce *Wittgenstein bije žáka* nenalézá moc často. Rodina ve sbírce nezabírá hlavní tematický okruh, ačkoli Pavel Kolmačka rodinné svazky zcela nevynechává. Variace básně začíná přirovnáním ovocných plodů s lidskými. Poetický text se ovšem přehoupne do smutných sfér: *Přesladké děti lidí / plavou si, tiše čekají / v matkách jeskyních. // Vítr je k neutišení, / limb hučí jako uvězněný roj / neklidem nenarozených, / kteří nikdy.*¹³⁵ Dle náznaků dvojice závěrečných veršů můžeme odhadnout, že se báseň stáčí k zamyšlení nad citlivým předmětem nenarozených. Mohu pouze spekulovat, jestli se básník pokouší o určitou formu kritiky na

¹³² KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 81.

¹³³ Tamtéž, s. 27.

¹³⁴ Tamtéž, s. 29.

¹³⁵ Tamtéž, s. 62.

téma úmyslného potratu či zánik embrya bez záměrného přičinění. Možná jde spíš o vizi mystiky pobytu v lůně jako přechodu do světa.

Podzim se naposledy v názvu básní vyskytuje společně se zimou, jako je tomu u *Jara, léta*. K podzimu se vážou tři počáteční texty, zbylé se vyznačují zimními aspekty. První text z *Podzimu, zimy* předkládá lyrický hrdina z přelomu léta a podzimu: *Je to jen chvílka, co jsme nosili koše rajčat, dýní, / chvílička, co jsme byli děti.*¹³⁶ Ve dvojverší básník komentuje relativitu času, uvědomuje si ho v závislosti na momentálním rozpoložení. Z pohledu mluvčího dny a měsíce ubíhají nenávratnou rychlostí, další rok se s podzimem opět chýlí ke konci. Čas se žene o překot, protéká nám mezi prsty, zvláště v dnešní hektické době.

Taktéž můžeme brát zřetel na souvislost s Kolmačkovým narozením osmého října, tudíž by mohl reflektovat své vlastní vnitřní postřehy podmíněné tímto reálným faktem: *začalo září a my trneme na břehu stáří.*¹³⁷ Povšimněme si rýmu uvnitř verše. Tento příklad vnitřního rýmu není ve *Wittgensteinovi* ojedinělý. Ráda bych však na okraj podotkla jednu zajímavost, která se týká sdělení ve verši. Úryvek jako by popisoval čtyři roční období spojená s růstem a zánikem jednoho lidského života. Jaro představuje zrod a dětství jedince, léto mládí spolu s dospělostí, podzim poté období stáří a nakonec zima umírání a smrt. Tento originální přístup však není v české literatuře zcela ojedinělý. S podobným motivem se setkáváme v románu Jana Weisse z roku 1937 s názvem *Spáček ve zvěrokruhu*.

S podzimem krajina postupně odumírá a připravuje se na zimu. Mimoto se znovu obrácíme k ekologickému tématu básně, jež Kolmačka posuzuje z perspektivy přírody: *Nájezdy listopadu ohlašují horší časy, / náhon elektrárny zrcadlí tvář, / (...) rostlinstvo umírá, zbytky se tiše kupí / u turbínové vpusti. O život! O život! / Napít se síly. Ještě teď, v noci.*¹³⁸ Ve dvojím zvolání zakončeným vykřičníkem mluvčí zrcadlí stísněný hlas přírody, konkrétně rostlin. Na podzim, těsně před začátkem zimy se vypouštějí přehrady vodních elektráren, aby tak regulovaly vodní tok a zamezilo se neočekávanému přívalu dešťů a povodní, které by mohly mít katastrofální následky. Při vypouštění bohužel dochází k zaplavování břehů, a rostliny tímto náhlým přívalem vody trpí, což lyrický mluvčí v básni demonstruje.

¹³⁶ KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 88.

¹³⁷ Tamtéž, s. 88.

¹³⁸ Tamtéž, s. 90.

9.5 Intermezza

Ostatní poetické texty ve sbírce *Wittgenstein bije žáka* reprezentují určitá intermezza vložená mezi organizovaný sled ročních období. Kompletní součet těchto básnických variací čítá na patnáct textů. Básně prokládají pravidelnou strukturu ročního cyklu: většinou jsou začleněny přesně mezi dvě určitá roční období. Někdy se ale Kolmačka této soustavně střídající tendenci vyhne, například mezi *Podzimem* a *Zimou* se nalézají dvě variace básní s názvem *Chůze* a *Na ledviny*. Závěr sbírky pak tvoří nikoli *Zima*, nýbrž tři texty, které se odklánějí od periodických částí roku. Z těchto intermezz vyzdvihnu pro příklad některé variace básní, jaké se mi zdají svou motivikou důležité pro uchopení sbírky *Wittgensten bije žáka* jako celku.

Variace s názvem *Asteroid* předvádí protiklady vesmírného s přízemním: *Neslyšně přilétal bezejmenný. / (...) Lidé spali.*¹³⁹ *Asteroid* zabírá ve *Wittgensteinovi* pět stran a texty v tomto úseku na sebe volně navazují. Po úvodních verších z nočních hodin se spící atmosféra nahradí rozbřeskem. Poté mluvčí naoko ledabyle glosuje novinky ze společnosti: *Zlevnily banány, ale podražila dráha. / Zpěvačka ze Lhoty, toporná, polonahá, / pózovala pro katalog prádla.*¹⁴⁰ Z veršů tušíme jistý sarkasmus. Mezitím, co se lidé starají o pozemské záležitosti, se k zemi řítí asteroid. Lidé jsou však natolik zaneprázdnění zanedbatelnými věcmi, že ignorují letící pohromu, jež by mohla přivodit zkázu lidstvu. V naprosté nevědomosti sledují kupříkladu hokejový zápas: *V noci hlas ve tmě řval: Spartááá! Bij Kometu! / Vem hajzla trubkou! Trub...kou! // Svět byl, život nezanikal. Asteroid minul Zemi, / letěl dál.*¹⁴¹ Skoro jako by se i asteroid distancoval od střetu se zemí. Lyrický mluvčí bez rozpaků podává obraz mluvy fanoušků prostřednictvím expresivní hovorové češtiny.

Poznamenám ještě tři básně vyplňující roční období. Stejnojmenná báseň sbírky *Wittgenstein bije žáka* začíná prvním veršem v němčině: *Die Welt ist alles, was der Fall ist, / svět není, co není, je to, co je.*¹⁴² (Překlad z němčiny: Svět je vše, co je pád) Německý text pochází z knihy *Tractatus Logico-Philosophicus* od filozofa Ludwiga Wittgensteina, který se ve dvacátém století zabýval filozofií a logikou jazyka. O jazykovou logiku se lyrický mluvčí opírá ve verších prostřednictvím ukázky ze školní třídy: *Kam civíte? Za řeč! Za řeč se dívejte! Do světla! (...) Co říci? Logika se ztrácí. (...) Za řekou řeči je ticho, tma.*¹⁴³ Řekou řeči může básník myslet hrubé nadávky učitele v rozčilenosti a ticho se rozprostře do prostoru třídy,

¹³⁹ KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 31.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 32.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 35.

¹⁴² Tamtéž, s. 68.

¹⁴³ Tamtéž, s. 69.

když uhodí žáka. Tma potom symbolizuje bezvědomí žáka, jenž po úderech pedagoga bezvládně leží na podlaze, ačkoli si zpočátku dělal z učitele legraci. Možná se Kolmačka při psaní této básně nechal inspirovat svým okolím, ve kterém působil jako učitel. Spíše se mi zdá schůdnější pravděpodobnost jeho narážky na lingvistiku. Například ve *Stopách za obzor* se mladý Vítek taktéž velice zajímá o jazyk. Anthony C. Grayling vystihuje ve své knize Wittgensteinovy teze takto: *Jak jazyk, tak svět je podle Wittgensteina strukturovaný*.¹⁴⁴ Kolmačkova sbírka *Wittgenstein bije žáka* svou strukturou respektive kompozicí této perspektivě vcelku odpovídá.

Předposlední báseň sbírky *Vocatus atque non vocatus Deus aderit* (v překladu: Volán či nevolán, Bůh bude přítomen) nazval Kolmačka dle latinského výroku z pradávných dob, kdy Sparťané chtěli vést válku proti Athéňanům. Avšak tato sentence později zaujala psychologa Carla Gustava Junga natolik, že si ji nechal vytesat nad vchodové dveře do svého domu ve Švýcarsku. Tuto skutečnost zmiňují, protože Pavel Kolmačka se zevrubně zabýval a zabývá texty C.G. Junga, nejednou přeložil některou z jeho knih (*Život v knihách, Člověk a jeho symboly*). Litanická báseň neustále využívá refrénu pomocí slova *toto*. Wanda Heinrichová ve své kritice na tuto Kolmačkovu báseň píše, že *toto nezaměnitelně připomíná vážný a slavnostní biblický tón, věty jako: „Toto je příběh Árona a Mojžíše.“; „Toto je poselství, které jsme slyšeli od něj a které vám předáváme.“*¹⁴⁵ Text básně je deskriptivní a v podstatě shrnuje veškeré myšlenky celé sbírky *Wittgenstein bije žáka*. Ocituji pro příklad strofu týkající se řeči: *Toto jsme my: / spatřivší jitřní záři, / naslouchající větrné řeči. / Zahlédnutí tmou řeky, / pozorování slunečnicí*.¹⁴⁶ Při všech momentech, které lyrický mluvčí podotýká, Bůh ustavičně bdí nad námi.

Třetí z variací na téma chůze uzavírá sbírku trojverším. Začátek a konec sbírky si počtem veršů neodporuje, naopak tvoří promyšlenou trojveršovou kompozici. Struktura a počet veršů ve sbírce není náhodně poskládan. Kolmačka knihu *Wittgenstein bije žáka* uspořádal v závislosti na inspiraci polským skladatelem Henrykem Góreckim a jeho *Symfonií žalostných písní* (č. 3) o třech větách¹⁴⁷. Text symfonie zachycuje pocity odloučení dítěte od rodiče či opačně. Tematicky tedy Kolmačka nepřebírá obsah symfonie, jde o konstrukci veršů, jež záměrně celou sbírkou proudí jako tóny symfonie. Jak zmiňuje ve svém článku

¹⁴⁴ GRAYLING, A. C. *Wittgenstein: průvodce pro každého*. Praha: Dokořán, 2007, s. 43.

¹⁴⁵ Toto je.... In: *Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře* [online]. [cit. 2017-06-09]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2014/8-2014/toto-je>

¹⁴⁶ KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. 1. Vyd. Praha: Triáda, 2014, s. 108.

¹⁴⁷ Osobní rozhovor s Pavlem Kolmačkou v Chrudichromech dne 10. června 2017.

Markéta Kittlová, *Wittgenstein* působí opravdu jako propracovaná struktura sbírky: *Zatímco v Moři se autor spolehl na prosté řazení básní do několika tematických celků a sbírka postrádala propracovanější kompozici – jako jediný svorník zde fungovala integrita světa Kolmačkových básní –, ve Wittgensteinovi se mnohem víc soustředil na stavbu knihy jako takové.*¹⁴⁸

9.6 Jazyk a básnické figury

Verše ve *Wittgensteinovi* se částečně přibližují básním v próze. Básně jsou strohé a kolikrát zkratkovité (obsahují dvě až čtyři slova), dokonce se v knize (zejména na počátku a na konci) objevují pouze jedno až dvouveršové texty. Právě v těchto úsporných verších autor vynechává slovesa. Uprostřed sbírky se vyskytují víceslovné básně, což dodává veršům na intenzitě společně s opakujícími se slovy ve stejném verši anebo ve verši následujícím (anafory). Text básník pojímá stylem volného verše.

Básník využívá enumerací, čímž navazuje na další variace básní. V této sbírce převládá český jazyk, ovšem podobně jako v *Moři* přidává Kolmačka do textu cizojazyčné výrazy. Doposud se v jeho sbírkách kupříkladu neobjevil anglický jazyk. Zastoupena je ve *Wittgensteinovi* zároveň němčina (verš v básni *Wittgenstein bije žáka*) a latina (název litanické básně, která využívá refrén prostřednictvím slova *toto*).

Rytmus hraje u Kolmačkovy poezie klíčovou roli a to nejen ve *Wittgensteinovi*. Rým se s touto knihou vytrácí. Zřídka se ve verších nachází ještě vnitřní rým (manžety/ já a ty, viny/ noviny), avšak nemá již funkci jako v jeho prvotních sbírkách. Autor nevyužívá dialogy, spíše přepisuje řeč ostatních protagonistů v textu. Sám okolí pozoruje a komentuje, kolikrát s použitím kritických obrátů a objektů z moderní doby (hypermarkety, elektrárny, billboardové oči ad.).

9.7 Shrnutí

Básnickou sbírku stmeluje tematika čtvera ročních období. Básník počíná své verše se zimou a opět je i zimním obdobím završuje. Autor s každým obdobím spojuje jisté motivy. Roční

¹⁴⁸ Kolmačka, Pavel *Wittgenstein bije žáka (2)* [online], iliteratura.cz [cit. 2017-06-11]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34389/kolmacka-pavel-wittgenstein-bije-zaka-2>

období se cyklicky střídají (třikrát po sobě). Kromě takto rozčleněných částí roku vkládá do textu další básně tzv. intermezza. *Wittgenstein bije žáka* je kompozičně propracované poetické dílo. Počáteční a konečné verše se vyznačují pomalým tempem, kde se na stránce vyskytuje pouze jeden verš. Ve středu sbírky se však text koncentruje a dosahuje též vyšší intenzity.

Vedle motivů točících se kolem ročních období se v knize objevují i momenty kritizující dnešní moderní společnost a technický vývoj. Lyrický mluvčí se dívá realitě přímo do očí, neuhýbá pohledem a komentuje vše buď s ironickým humorem, či posmutnělou jízlivostí. Kolmačka se stále drží motivů inspirovaných každodenními zážitky. Nezapomíná ani na biblické příběhy neboli zmiňuje v této básnické sbírce Boha.

Závěr

Prostřednictvím analýzy samostatně publikovaných knih Pavla Kolmačky jsem vytyčila několik opakujících se tendencí v jeho díle. Pro každou jeho samostatně publikovanou sbírku je zásadní spirituální tematika (tematizování Boha) a reflexe každodenních zážitků. Tyto dva hlavní motivy se však s postupem básnickova vývoje proměňují. Zpočátku mluvčí před Boha předstupuje jako „hříšník“ (*Vlál za mnou směšný šos*), zároveň se k Bohu přímo obrací a oslovuje ho. Tato strnulá a kající poloha mluvčího se ve druhé sbírce (*Viděl jsi, že jsi*) lehce uvolňuje. Ve dvou následujících básnických knihách (*Moře*, *Wittgenstein bije žáka*) je tematika Boha upozaděna, básník se zde soustřeďuje více na dichotomii pozemského a nebeského (vesmírného) světa. Boha Kolmačka vnímá jako všudypřítomného, a takovým rovněž v každé sbírce – často prostřednictvím biblických odkazů – zůstává. Básnickovy každodenní reflexe ve verších spočívají zejména v impulzech z aktuálního světa, které reflektují období, v nichž básně tvořil. Právě v této „obyčejné“ každodennosti básník spatřuje podstatu Boha, čímž jsou obě hlavní tendence propojeny.

Další neméně podstatný aspekt autorovy tvorby představují přírodní motivy a jejich symbolika. Debutovou sbírku básník otvírá motivem čtyř elementů (voda, oheň, vzduch, země). Ve druhé knize se od přírodní tematiky nepatrně odklání, přestože se i v tomto poetickém díle přírodní motivy objevují. Se sbírkou *Moře* se opět vrací k vodnímu živlu, a to skrze mořskou symboliku. Čtveřici Kolmačkových básnických knih uzavírá čtvero ročních období, jakožto základní tematické schéma v knize *Wittgenstein bije žáka*.

Každá z Kolmačkových sbírek má zacyklený charakter, ať už svou kompozicí, strukturou básní anebo tématem. Symbol, spolu se symbolickými obrazy, je pak básnickou figurou, kterou autor používá ve všech poetických dílech. Všechny sbírky také prostupují metafory a personifikace (např. personifikace lesa). Motiv pozemského básník „uzemňuje“ pomocí hovorových a vulgárních výrazů. Čeština pochopitelně převládá v každé ze sbírek, ovšem od *Moře* se autor uchyluje k používání cizojazyčných výrazů (hebrejšтина, řečtina, latina, němčina). *Wittgenstein bije žáka* obsahuje navíc anglický text.

Kromě uvedených společných motivů se sbírky odlišují svým ústředním tématem. Prvotina *Vlál za mnou směšný šos* se opírá o tradiční biblickou tematiku a o samotného Boha coby centrální bod, k němuž se lyrický mluvčí apelativně obrací. Zároveň má v básnickém debutu důležité místo motiv ticha a mlčení. *Viděl jsi, že jsi* se koncentruje na domov a bezpečí rodinného kruhu (Kolmačkova manželka společně se synem Tobiášem patří

k nejčastějším protagonistům v básních). Do kontrastu s rodinnou atmosférou autor staví venkovní svět, který reprezentuje určité ohrožení. Názvem druhé sbírky autor vyzdvihuje podstatu zrakových vjemů, díky kterým si uvědomuje svou existenci. V chronologickém pořadí třetí Kolmačkova sbírka svou stěžejní tematikou zcela koresponduje s názvem *Moře*. Sbíрка variuje veškeré možné (i metaforické) významy symbolů moře a vodního živlu. K symbolice *Moře* náleží rovněž protiklady života a smrti. Autor v této knize věnuje prostor také narození své dcery, vedle toho navíc motivům spícíh a motivu souhvězdí. Uvádí zde do opozice nehybnost a pohyb. Ve *Wittgensteinovi* se věnuje především ročním obdobím a jejich cyklickému střídání. Jedná se také o první sbírku, kde se objevuje určitá kritika dnešní moderní společnosti a technického vývoje.

Ačkoli jsem nyní popsala hlavní témata, která jsou u každé knihy jiná, vyplývá z nich další zásadní motiv pro Kolmačkovy knihy společný. Tím je přítomnost kontrastů v každé básnické sbírce, přestože jejich pojetí (respektive dvojice kontrastů) se s každou knihou mění.

Struktura básní se (chronologicky po časové ose od nejstarší knihy k nejnovější) pozvolna uvolňuje. Od veršů zakládajících si na rýmu a delších básních (*Vlál za mnou směšný šos, Viděl jsi, že jsi*) básník přechází k volnému verši s menším počtem slov (*Moře, Wittgenstein bije žáka*). Největší zlom v tomto nastává u sbírky *Moře*. Sbíрка *Wittgenstein bije žáka* občas nepoužívá ani strofické členění, jindy se uchyluje k minimalismu: některé z básní jsou pouhá dvou nebo trojverší, setkáme se i s básněmi o jednom verši. Stejně tak kompozicí se sbírky liší. Kolmačka zahajuje svoji samostatnou publikační činnost s rozsahem útlou knihou. Prozatím poslední vydaná sbírka má více než jednu tolik stran (sbírka *Vlál za mnou směšný šos* čítá na 55 stran, *Wittgenstein bije žáka* pak 120). Mění se i struktura knih: první tři sbírky básník rozdělil do oddílů, jediný *Wittgenstein bije žáka* kompozicí připomíná symfonii a není zcela rozčleněn, básně se prolínají a navazují na sebe.

Za účelem komplexního pohledu na autorovu tvorbu jsem ve své práci přihlédla též k jeho nebásnické knižní tvorbě. Tu představují knihy *Stopy za obzor* a *Jedna věta*. Román *Stopy za obzor* se vyznačuje silnými básnickými tendencemi. Básník jazyk často lyrizuje a rovněž používá poetické figury. Motivy obsažené v románu jsou téměř shodné s motivy v básnických sbírkách (přírodní motivy a motivy každodennosti). Ani tematizace víry v Boha v prozaickém textu nechybí. *Stopy za obzor* se svými poetickými a tematickými aspekty nejvíce blíží sbírce *Viděl jsi, že jsi*. Vliv na tuto skutečnost má bezpochyby i časové rozmezí tvorby těchto knih. Po vydání sbírky *Viděl jsi, že jsi* (1998) se autor sedm let zabýval *Stopami za obzor* (2006) a román v bibliografii autora po této sbírce chronologicky následuje. Hlavní

postava prozaického díla (Vítek Koblasa) se v mnohém shoduje s lyrickým subjektem v básnických sbírkách, jelikož Kolmačka jak v románu, tak ve sbírkách, reflektuje a vnáší do textu autobiografické prvky.

Podobným případem je kniha *Jedna věta*. V Kolmačkově *Jedné větě* forma každodenních deníkových záznamů z období jednoho roku svádí k začlenění do autobiografické dokumentární prózy s básnickým jazykem a figurami. Tematicky se tato kniha nejvíce prolíná se sbírkou *Moře*, což znovu přispívá k podložené argumentaci (podložené na základě osobního rozhovoru s autorem, který v práci využívám), že autor ve svých dílech reflektuje zážitky spojené se svým okolím a vztahující se k němu samotnému. Tematika každodennosti a Boha se promítá i do této knihy. *Stopy za obzor* společně s *Jednou větou* tudíž svědčí o poetických tendencích básníka i v jeho próze. Tyto poetické tendence, společně s výběrem témat a motivů, se prolínají veškerou Kolmačkovu tvorbou a dávají jí jistý řád.

Literární kritikové a odborníci reflektují především Kolmačkovu tvorbu v jejích počátcích (*Vlál za mnou směšný šos*, *Viděl jsi, že jsi*). Literární kritika často řadí Pavla Kolmačku do spirituální básnické linie devadesátých let dvacátého století. Někteří z teoretiků v reflexích jeho další sbírky (*Moře*) označují autorovu poezii jako každodenní a civilní minimalismus. Mnou provedená analýza dokládá pravdivost obou tezí, tematika Boha a spirituality spolu s tematikou každodennosti sice nepřevládá ve smyslu centrálního tématu jednotlivých sbírek, ovšem v každé sbírce (taktéž ve *Stopách za obzor* a v *Jedné větě*) mají obě témata podstatnou roli.

Má interpretace se zakládala na pojetí básnického textu z hlediska lyrického subjektu. Pojem lyrického subjektu jsem stručně definovala s pomocí odborné literatury (Miroslav Červenka – *Fikční světy lyriky*, Karel Piorecký – *Česká poezie v postmoderní situaci*). V básnických sbírkách Pavla Kolmačky lyrický subjekt (mluvčí) nezřídka evokuje promluvu samotného autora – promítají se zde jeho zážitky, názory i jeho pohled na aktuální svět. Kolmačka vstřebává inspiraci z prožitých okamžiků, které propůjčuje svému lyrickému mluvčímu. Lyrický subjekt postupně vytváří ucelený fikční svět. Hranici mezi mluvčím a mezi vlastním vnímáním aktuálního světa Kolmačka do určité míry stírá vysokou mírou autenticitu.

Práce přináší básnický profil takto nereflektovaného autora, její ambicí je doplnit poznání o jedné z doposud hlouběji nezkoumaných person současné české literatury. Představuje tedy vývoj konkrétní básnické osobnosti od počátku její publikační činnosti v osmdesátých letech až do současnosti. Nejedná se však pouze o lexikální práci, která by shromáždila základní data o autorovi, naopak se snaží hlubině analyzovat jeho dílo. To vzájemně komparuje a zároveň ho vnímá v kontextu autorova osobního života, který se do Kolmačkovy tvorby výrazně promítá. Výsledkem je komplexní profil básnickovy tvorby, jenž vytyčuje nejčastější motivy a témata v jeho knihách a proměny v jejich pojetí.

Zdroje

Prameny:

KOLMAČKA, Pavel. *Jedna věta*. Praha: Revolver Revue, 2012. Revolver Revue. ISBN 978-80-87037-41-6.

KOLMAČKA, Pavel. *Moře*. Praha: Triáda, 2010. ISBN 978-80-87256-17-6.

KOLMAČKA, Pavel. *Stopy za obzor*. Praha: Triáda, 2006. Delfín (Triáda), 69. ISBN 80-86138-77-1.

KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. Brno: Petrov, 1998. ISBN 80-7227-016-8.

KOLMAČKA, Pavel. *Vlál za mnou směšný šos*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-7017-948-1.

KOLMAČKA, Pavel. *Wittgenstein bije žáka*. Praha: Triáda, 2014. Delfín (Triáda). ISBN 978-80-7474-099-2.

Literatura:

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 9. vyd., (7. přeprac.). Praha: Česká biblická společnost, 1985, 863, 287 s. ISBN 80-85810-05-0.

BALAŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010. Studium (Host). ISBN 978-80-7294-355-5.

ČERVENKA, Miroslav. *Fikční světy lyriky*. Praha: Paseka, 2003. Scholares. ISBN 80-7185-592-8.

FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7.

GRAYLING, A. C. *Wittgenstein: průvodce pro každého*. Praha: Dokořán, 2007, 143 s. Průvodce pro každého. ISBN 978-80-7363-077-5.

HRUŠKA, Petr, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.

MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury 2*. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5054-0.

PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011. Literární řada. ISBN 978-80-200-1960-8.

ŠRÁMEK, Petr. *Pod cizím nebem bloudili jsme spolu: (rozpravy s básníky devadesátých let)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7308-273-4.

ŠTOLBA, Jan. *Lomcování slovy*. Praha: Cherm, 2011. Duch a tvar (Cherm). ISBN 978-80-86370-45-3.

Internetové zdroje:

Kolmačka, Pavel Wittgenstein bije žáka (2) [online], iliteratura.cz [cit. 2017-06-11]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34389/kolmacka-pavel-wittgenstein-bije-zaka-2>

Toto je.... In: *Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře* [online]. [cit. 2017-06-09]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2014/8-2014/toto-je>

Triáda [online], i-triada.cz [cit. 2017-05-21]. Dostupné z: <http://www.itriada.net/index.php?str=triada.php>

Jiné:

BALAŠTÍK, Miroslav. Nad sbírkou Pavla Kolmačky Vlál za mnou směšný šos. *Bohemica litteraria*. 2000, 49(3), 103-111. ISSN 1213-2144.

Osobní rozhovor s Pavlem Kolmačkou v Chrudichromech dne 10. června 2017.

Poezie není koníček. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*. 1998, č. 2, s. 5. ISSN 1211-9938.

Resumé

The aim of this thesis is to perceive the works of poet Pavel Kolmačka as a comprehensive whole which I reached by the means of analysis of the published books of the author. The theoretical part deals with classifying of Pavel Kolmačka into the context of contemporary Czech literature. Literary science reflects especially the early works of Kolmačka (his first two poetry volumes *Vlál za mnou směšný šos* and *Viděl jsi, že jsi*). Some specialized literature between the years 2011-2015 includes also a later volume *Moře* and the novel *Stopy za obzor*. The books *Jedna věta* a *Wittgenstein bije žáka* did not receive a larger attention. Specialized publications generally do not pay much attention to Pavel Kolmačka and there is a lack of a coherent view of this author. In this thesis, I wish to fulfil the gaps especially within the practical part that features the analysis of his individual poetry volumes (*Vlál za mnou směšný šos*; *Viděl jsi, že jsi*; *Moře*; *Wittgenstein bije žáka*). Due to the lack of specialized literature, we discover the meanings of Kolmačka's texts from our own perspective and through the interpretations. We notice also the author's prosaic works – the novels *Stopy za obzor* and *Jedna věta* and the poetic aspects of these books.

Within the frame of this thesis, I marked some recurring tendencies in the works of Kolmačka. For each of the analysed poetry volume, the spiritual theme (God is brought into the spotlight) and reflection of every day experiences are essential. These two main lines, however, have gone through certain changes along with the development of the poet that had begun as a self-reflection of a sinner (*Vlál za mnou směšný šos*), then took a more relaxed position (*Viděl jsi, že jsi*) and consequently the two main lines faded out (*Moře*, *Wittgenstein bije žáka*) as the dichotomy between earth and heaven got to the forefront. The everyday reflection in the verses lies especially in Kolmačka's impulses taken from the contemporary world parallel with writing of poems and they are tightly connected with perception of God.

Another essential aspect of the works of the author is represented by natural motifs and their symbolism. The poet opens his debut poetry volume with four elements; he slightly deviates from the nature although the natural motifs occur in this book, too. In his poetry volume *Moře*, he returns to the water element through sea symbols. *Wittgenstein bije žáka* brings four seasons of the year to the point. Each of Kolmačka's poetry books has a cycled character whether it is due to its composition or structure of the poems. Moreover, each book differs significantly with its central theme. The debut *Vlál za mnou směšný šos* deals with the traditional biblical themes and God himself as the central point. *Viděl jsi, že jsi* is focused on the phenomenon of home and safety of a family circle. *Moře* varies all possible symbolic and

metaphoric meanings of waves and streams. Finally, the fourth volume *Wittgenstein bije žáka*, besides bringing periodicity into the spotlight, criticizes contemporary society and technical progress that prevents human from being in a harmony with nature and development of soul.